

KOMMUNAL-NYTT

UTGITT AV

HJEMMEFRONTENS KOMMUNEGRUPPE

„For siste gang . . .“

Etter manges oppfordring gir vi med dette siste nummer av «Kommunal-nytt» et utdrag av det viktigste stoffet kamporganet vårt har inneholdt. Samtidig vil vi gi leserne våre et lite innblikk i historien og arbeidet til den organisasjon «Kommunal-nytt» har vært et talerør for.

Straks etter at nazistene hadde overtatt «makten» her i landet, begynte de fleste yrker å organisere en front til vern mot overgrepene. Overalt oppsto det grupper som hver på sitt sted begynte å gjøre sin innflytelse gjeldende. Dette var også tilfelle med de kommunale funksjonærer utover landet.

Til å begynne med var det nok vanskelig å få alle til å følge de paroler og retningslinjer som ble gitt, men det tok ikke så lang tid før en innså hvor nødvendig det var å danne en samlet og slagkraftig front.

Heldigvis, får vi si, fikk vi allerede i november 1940 en merkesak, som førte til at kommunegruppene i Oslo, Aker og Bærum sluttet seg intimt sammen. De dannet en motstandsblokk som kom til å bli toneangivende for hele landet, og vi må si at starten var strålende: hele 97 prosent av de kommunale funksjonærer sendte inn likelydende protestskriv mot Hage-lins anslag mot vår tidligere yrkesfrihet.

Dette utvalget fra Stor-Oslo gikk nå over til å bli den såkalte Kommunegruppe, som senere har ledet vår illegale kamp. Gruppen fikk straks kontakt med Hjemmefrontens Ledelse gjennom K.K. (Koordinasjonskomiteen), hvor den har hatt 1 representant, som samtidig har ivaretatt statstjenestemennenes interesser.

I likhet med all illegal virksomhet har også Kommunegruppens arbeid vært spennende og farlig. Innen ledelsen har det vært en del arresterasjoner, og noen har måttet flykte fra landet, men heldigvis har vi stort sett kunnet arbeide uforstyrret med de oppgaver og mot de mål vi satte oss.

Kommunegruppen brukte de første årene av krigen Sekretariatet til Hjemmefrontens Ledelse når den sendte ut sine paroler, meddelelser osv. Den savnet imidlertid et organ som på en mer fyldig og orienterende måte kunne gi uttrykk for hvordan kampen burde føres. Derfor ble det våren 1944 utpekt en redaksjonskomité som fikk i oppdrag å gi ut et meddelelsesblad, som fikk navnet «Kommunal-nytt». Det har sikkert ikke falt i alles smak, men hensikten med bladet var god, og det har sikkert vært et utmerket middel til å skjerpe den kommunale fronts kamp mot nazismen.

Stoff til bladet fra hele landet har det av gode grunner vært vanskeligheter med å skaffe. Fra Stor-Oslo har tilgangen vært bra, men vi har dessverre ikke kunnet ta inn alt. Dette gjelder særlig artiklene om de kolleger som har vist unasjonal holdning, og som innsenderne av den grunn gjerne ville ha «hengt ut». I hvert enkelt tilfelle har vi nemlig foretatt de nøyaktigste undersøkelser og gjort alt det vi har kunnet for at ingen skulle lide urett. Vi er klar over at våre «uthengninger» har vakt både kritikk og bitterhet, men vi vil allikevel understreke at det har vært nødvendig av hensyn til fronten. Vi vet at det har virket. Dermed oppnådde vi vår hensikt.

Vi takker bidragsyterne, og ikke minst distributørene som til stadighet har vært i forreste ildlinje og gjort en ypperlig innsats. En særlig takk til «Kommunal-nytt»s «disponent» som har forestått trykningen og har vært sjef for distributørene. Idet vi håper at det utdrag av «Kommunal-nytt» som nå sendes ut, vil være av interesse, innrømmer vi at det kan virke noe tørt å få gjentatt det vi har servert leserne i denne tiden, men vi må ikke glemme at det er dette stoffet som har gjort sitt til å gi oss de nødvendige impulser og krefter til å føre vår kamp.

TILBAKEBLIKK

Det første nr. av «Kommunal-nytt» kom ut den 10. juni 1944. Av innledningsartikkelen om bladets formål kan en forstå at et illegalt blad ikke kan skrives på samme måten som en legal avis. Lesningen av disse blad foregikk på steder, og under slike forhold at det var påkrevd å skrive så konsentrert at så å si hvert ord hadde stor betydning. Der måtte altså kunne sies meget i få ord.

KOMMUNAL-NYTT NR. 1 AV 10. JUNI 1944:

I tida framover sendes «Kommunal-nytt» til alle kommunale funksjonærer og arbeidere landet over. Avisen vil gi meddelelser om paroler og direktiver fra hjemmefrontens ledelse samt behandle saker av spesiell interesse for kommunale funksjonærer og arbeidere.

Krigen går nå inn i sin avgjørende fase og stadig større krav blir stilt til enhver på hjemmefronten. Det er ikke tilstrekkelig at kommunale funksjonærer og arbeidere bare holder sin del av fronten. De må også medvirke til at fronten som helhet blir styrket så den kan tåle selv den hardeste påkjenning. Parolen som er rettet til offentlige tjenestemenn må følges uten vakling. Dernest må enhver innen sin krets oppta et positivt arbeid for at alle paroler og direktiver fra hjemmefrontens ledelse blir gjort kjent og etterkommet.

At vi allerede i første nr. bekjentgjorde parolen om blokade er en selvfølge. Denne parole ble første gangen sendt ut i slutten av januar 1943.

Blokaden av offentlige stillinger.

Hjemmefrontens ledelse meddeler:

For ca. 1 år siden ble parole sendt ut om blokade av alle stillinger i stat og kommune. Den alt overveiende del av almenheten og de offentlige funksjonærer har lojalt fulgt parolen.

Det har imidlertid vist seg at enkelte på tross av parolen har søkt og overtatt offentlige stillinger og enkelte funksjonærer og arbeidere har søkt høyere stillinger eller lønnsforbedringer. Dette er i strid med parolen og vi finner derfor grunn til å minne om den.

Parolen går ut på at ingen søker stilling i stat eller kommune eller i offentlige foretager som f. eks. A/S Vinmonopolet og A/S Oslo Sporveier. Ingen offentlig funksjonær eller arbeider søker annen offentlig stilling, avansement eller lønnsforbedring. Enhver plikter så langt han kan nekte å la seg beordre til annen stilling.

Unntatt fra parolen har hittil bare vært sykehusbetjeningen, læger og pleiepersonale i sin alminnelighet. Fra nå av unntas også de aktive mannskaper og befal ved landets brannvesener.

Innenriksdepartementets søknad- eller personalskjemaer må ikke utfylles.

Bestemmelsen om boikott av alle N.S.-propagandamøter gjelder fremdeles.

Blokaden av offentlige stillinger har skapt de største vansker for N.S. og tyskerne i Norge. Den har delvis hindret dem i å utføre mange av dens planer og er dermed blitt et viktig våpen i kampen for Norges frihet.

Den har ved siden herav også i høy grad bremset på de politiske avskjeder, forfølgelser og overgrep mot de offentlige funksjonærer. Hva dette vil si for funksjonærene selv og for norske interesser i det hele tatt, er innlysende.

Illojal opptreden fra almenheten og fra offentlige funksjonærers side vil ikke bli tålt.

Enhver tjenestemann som har med ansettelse å gjøre må være seg sitt ansvar etter parolen bevisst.

Alle ansettelser, lønnsforbedringer og forfremmelser som er skjedd under N.S. og tyskerne vil — uansett om de er foretatt etter befordring eller søknad — etter krigen bli tatt opp til revisjon. Enhver som har brutt parolen må senere stå til regnskap og ta konsekvensene.

Husk:

1. Propagandamøter av enhver art er boikottet.
2. Ledige offentlige og halvoffentlige stillinger søkes ikke av nordmenn.
3. Parolen gjelder alle offentlige og halvoffentlige stillinger. Unntatt fra parolen blir sykehusbetjening, læger og pleiepersonale i sin alminnelighet samt de aktive mannskaper og befal ved landets brannvesener.
4. For alle gjelder: Innenriksdepartementets søknad- eller personalskjemaer utfylles ikke.
5. Støtt hjemmefronten og vær lojal. Det er et ledd i kampen for Norges frihet.

Bortsett fra en parole om A.T. og arbeidsmobiliseringen, og en artikkel «Folkeavstemning» som ikke skal medtas her, gjenga vi:

Proklamasjon fra Hjemmefrontens Ledelse.

Den norske hjemmefrontens ledelse som i samarbeid med Konge og Regjering representerer det fri og kjempende Norge, har utstedt følgende proklamasjon:

Etter hvert som krigens slutt rykker nærmere, melder behovet seg for en nøyere formulering av de mål vi kjemper for. Her er ikke tiden og stedet til å behandle det store internasjonale oppgjør, spørsmålet om behandlingen av angriperstatene og krigsforbryterne, om grenser, om erstatninger osv. Det vi ønsker å klarlegge, er de særlige norske forhold som vi alene har ansvar for og herredømme over.

Heller ikke på det område er det ennå mulig å gå i detalj. Etter vår grunnlov er det folket selv som skal stikke ut den politiske kurs, etter

fritt ordskifte, gjennom alminnelige valg så snart etter våpenstilstanden som det er teknisk mulig. Men visse hovedpunkter kan stilles opp, som et uttrykk for de ønsker, håp og krav som alle gode nordmenn er nådd fram til gjennom kampårene:

1. Et fritt, uavhengig Norge.
2. Øyeblikkelig og full gjenopprettelse av demokratiet, ytringsfriheten, rettssikkerheten, frie valg.
3. Opphevelse av alle politiske lover, forordninger og andre bestemmelser som er utferdiget etter tysk ordre eller i tysk interesse. Administrative avgjørelser, dommer, utnevnelser o. l. som skyldes tyske eller N.S.-myndigheter prøves på helt fritt grunnlag av lovlige norske organer.
4. Øyeblikkelig løslatelse av alle politiske fanger og gjeninnsettelse av offentlige tjenestemenn som er fjernet fra sine stillinger av okkupasjonsmakten eller på foranledning av den eller av N.S. Oppreisning og erstatning i den utstrekning det er mulig for dem som er blitt særskilt skadelidende som følge av inngrep fra okkupasjonsmaktens eller fra N.S.'s side.
5. N.S.-Medlemmer og andre som har skadet norske interesser eller skaffet seg uberettiget vinning under samarbeid med okkupasjonsmakten, straffes eller rettergang i betryggende former. Ubertrettiget krigsgevinst inndras til fordel for statskassen.
6. En målbevisst, vidsynt politikk med sikte på:
 - a) Å trygge vår frihet, folkestyret og de demokratiske rettigheter.
 - b) Å gjenreise landets økonomi og produktionskraft, snarest mulig sikre de nødvendige tilførsler utenfra og legge forholdene til rette for å utnytte fullt ut våre naturrikdommer og skaffe arbeid til alle.
 - c) Å fremme solidariteten mellom klasser og befolkningsgrupper.
 - d) Å medvirke aktivt i det mellomfolkelige arbeid for å bygge opp en internasjonal rettsorden, fremme varebytte landene imellom og skape grunnlaget for en varig og rettferdig fred.

Men skal vi nå disse mål, må også hver mann på hjemmefronten gjøre sin plikt. Det skylder vi oss selv. Det skylder vi våre landsmenn ute. Det skylder vi våre allierte. Og det skylder vi landets framtid; enhver innsats vil bli husket, ingen svikt vil bli glemt.

Kampen er én, her hjemme som ved frontene. Hver enkelt er en soldat, sivil eller i uniform. Vi er i krig. Det må vi aldri glemme. Tusener i de væpnede styrker gir oss hver dag sine liv for frihet og rettferd. Det er en maning til oss, om å ta vår risiko, yte vårt offer.

Kampen er nå gått inn i sin avgjørende fase. Samhold og disiplin er mer nødvendig enn noensinne.

Følg de paroler og signaler som blir sendt ut.

I samsvar med dette har Regjeringen sendt ut følgende erklæring:

«Regjeringen gir sin hele og fulle tilslutning til oppropet som er i beste samsvar med de mange uttalelser, henstillinger og opprop som Regjeringen i disse 4 år har latt gå ut til det norske folk over London radio. Det stemmer også godt med de lover og forordninger som Regjeringen har lagt til rette for å kunne bruke når oppgjørets dag kommer. I tilslutning til oppropet vil en rette en inntrengende henstilling til det norske folk fortsatt å slutte opp om hjemmefrontens ledelse og de linjer som er trukket opp for kampen i Norge. Seierens og oppgjørets dag nærmer seg. Når tiden er inne, vil Regjeringen gi de ordrer og trekke opp de linjer som er nødvendige for situasjonen og som skal følges til Norge er et fritt og selvstendig land.

Kommentarer til denne proklamasjon ble gitt i

KOMMUNAL-NYTT NR. 2 AV 23. JUNI 1944:

I forrige nr. av vår avis gjenga vi hjemmefrontledelsens proklamasjon og den norske regjeringens erklæring om at den gav den sin fulle tilslutning.

I proklamasjonen ble det slått fast at målet for vår kamp er et fritt, selvstendig og uavhengig Norge. Hele det norske folk deler denne oppfatning, bortsett fra en liten klikk forrædere.

Men landet må gjenreises etter ødeleggelsene. Gjenreisningen skal føres etter en vidsynt politikk med sikte på å skape trygge og gode økonomiske forhold for det norske folk. I de over 4 år kampen er ført mot tyskerne og N.S. har alle klasser og befolkningslag deltatt. Alle har samlet seg om målet — Norges frihet — uansett tidligere politiske motsetninger. Dette samspill av alle gode krefter må også settes inn når landet igjen skal gjenreises økonomisk og kulturelt. Det er de store saker vi skal samles om og søke løse.

Gjenreisningen forutsetter et oppgjør og en opprydning når krigen er slutt. Alle hindringer for gjenreisningen må fjernes, ingen unødige friksjonsmomenter må være til stede i tida framover. Proklamasjonen inneholder bestemmelser som er av spesiell interesse for oss kommunale. Under N.S. styret er det truffet administrative avgjørelser, avskjedigelser, individuelle lønnsopprykninger, politiske «rets»-avgjørelser som har rammet kommunale funksjonærer og arbeidere. Alt dette er av N.S. styre foretatt i den hensikt å gjøre de kommunale organer til lydige redskaper for gjennomføringen av sitt program, landets nasifisering. Nazistene er nemlig klar over at gjennomføringen av programmet først og fremst er betinget av fullt herredømme over kommune- og statsorganene. De kommunale funksjonærer og arbeidere var derfor blant de første som måtte ta støyen. «Minister» Hagelins lojalitetsanmodning ble avvist av 98 pst. av funksjonærene. Kampen har

kostet offer, mange av våre kolleger er avskjediget, fengslet eller har måttet flykte til utlandet. Våre foreninger er ødelagt. Men ofrene har ikke vært forgjeves. Det er ikke oppnådd at de kommunale organer er blitt redskaper for N.S. i deres forsøk på å nedkjempe hjemmefronten. For å holde den kommunale front var det nødvendig å gå til blokade av alle stillinger og boikott av propagandamøter.

De bestemmelser som tar sikte på oppgjøret etter krigen finnes i proklamasjonens punkt 3 og 4. Vi henviser også til bestemmelsene i parolen om blokade av offentlige stillinger som omhandler revisjon av alle ansettelse, lønnsforbedringer, forfremmelser samt at enhver som har brutt parolen senere må stå til regnskap og ta konsekvensene. Enhver avgjørelse skal prøves på helt fritt grunnlag av norske domstoler. De kommunale organer skal renses for mindreverdige elementer. Da først blir organene i stand til å løse sine oppgaver under gjenreisningen.

Vårt mål er ikke bare å vinne krigen, men også freden, å skape et lykkelig samfunn. Men skal dette mål nås må alle gode nordmenn være klar over sitt ansvar i denne tida. Trusler fra tyskerne eller N.S. må ikke avholde noen fra å yte den bistand hjemmefronten forlanger. Vi er alle dens soldater. Det må ikke være noen vakling like overfor parolene. Det er i denne tida det skal vise seg om de enkelte er i besiddelse av det initiativ og de egenskaper som kreves for å fylle den stilling en innehar.

Hjemmefrontens proklamasjon skal være en spore for hver enkelt til samhold og til enda større ytelser. Det er nå forutsetningene skapes for de store saker som skal løses under gjenreisningen.

Du taper ikke dine rettigheter om du ikke betaler foreningskontingenten, bare du gjenopptar betalingen når fagbevegelsen igjen er fri.

KOMMUNAL-NYTT NR. 3 AV 12. AUGUST 1944:

Ingen kommunal lønnstager som fulgte med i «Kommunal-nytt», kan påstå at han ikke fikk forholdsordre om hvordan motstanden skulle legges an. I dette nr. skrives om:

Innsats på arbeidsplassen.

Den européiske krig går mot sin avslutning. Etter hvert som kampene tar til i omfang og styrke fanger utviklingen på frontene mer og mer interessen. På bakgrunn av dette er det enkelte som mener at hjemmefrontens kamp ikke lenger har den betydning som den hadde før. De mener at hjemmefronten nå har gått igjennom så meget av savn og lidelser at den store masse av folket har krav på rett og slett å få leve, at kampen i dag først og fremst gjelder å livberge seg materielt mens en venter på befrielsen.

Det er feil. I dag og i tiden framover må det mer enn noensinne kreves av hver enkelt at alt blir ofret i kampen for vår frihet og selvstendighet. Det er hver enkelt plikt å spørre seg selv hvordan han kan delta i den felles kamp som under hjemmefrontens ledelse for hver dag blir mer bitter og krevende. Det er ikke alle som kan kjempe med som soldat i den innsats som ytes av våre væpnede styrker i hær, marine og luftvåpen; eller ta del i vår handelsflåtes uuttrettelige innsats. Men alle har plikt til å oppfatte seg som soldater i hjemmefrontens armé og gjøre sin innsats hver på sitt område. Det er den innsats en selv gjør som gjennom et samlet hele vil virke positivt til å forkorte kampen og bringe vårt land tilbake til normale forhold. At kampen ikke er forgjeves viser det arbeid som den franske og den danske underjordiske bevegelse har gjort gjennom den senere tid. Vi minnes også med taknemlighet og stolthet den kamp våre egne falske kamerater førte, den innsats fangene i fengslene yter hver dag med sin innbitte kamp, den strid våre lærere og prester tok opp og vant og den heltemodige holdning vår ungdom har vist i sin kamp for sine dyreste interesser.

Mange kommunale arbeidere og tjenestemenn har ytet et godt arbeid i den felles kamp. På den annen side lar det seg ikke nekte at noen få mer eller mindre direkte har gått nazistenes ærender. Andre har vært lunkne i den kamp som har vært ført og noen har direkte vært passive. Det norske folk krever at personer i offentlig tjeneste mer enn noen annen gjør sin plikt. Hver enkelt kommunal arbeider og funksjonær må ha klart for seg at den holdning som er vist gjennom de år okkupasjonen har pågått vil bli nøye gransket og passende rådgjerder truffet. Dette gjelder alle, såvel over- som underordnede. Det er ennå — i kampens ellefte time — høve for dem som ikke før har gjort sin plikt å rette på noe.

Hvordan motstanden bør foregå og hvilke krav det blir stilt til oss skulle være helt klart. Det er nok å peke på de retningslinjer som har vunnet hevd og de hovedprinsipper som er vedtatt av hjemmefrontens ledelse og godkjent av den lovlige norske regjering. Først og fremst: Følg til minste detalj de paroler som blir gitt ut. Det er likegyldig hvilke represalier det blir truet med fra nazistisk hold. Sørg for at kolleger følger parolene. Saboter de kunngjøringer, vedtak og de bestemmelser som blir sendt ut om arbeidet, og som har til formål å tjene N.S. eller tyskernes interesser. Den slags sabotasje er et av våre viktigste og mest virkningsfulle våpen. Hvordan sabotasjen skal gjennomføres må være helt avhengig av det enkelte tilfelle og arbeidssted. Iverksettelsen bør skje etter samråing med kolleger en kan stole på og må være slik lagt an at det ikke blir oppdaget. Hjelp til å spre nyhetsstoff mest mulig, men gjør det på en slik måte at ingen blir utsatt for unødige fare og bare til sikre personer. Spre ikke rykter. Fortell ikke noe videre uten at innholdet er helt

sannsynlig. Rykter kan være fabrikkert av våre motstandere for å så splid. Samle på stoff hver fra sin arbeidsplass og sørg for at eksakte opplysninger som har krav på å bli publisert blir sendt rette vedkommende. Vanskeliggjør ikke arbeidet for kolleger ved å komme med usaklig kritikk. Kritikk er bare på sin plass når den peker på et forhold som er skjævt. La den være saklig så den ikke sår splid. Yt så langt evnene rekker økonomisk stønad. Vis med iskald forakt tilbake tilnærmelser fra nazister. La dem forstå hva en mener om landsforrædere. Vær på vakt mot «stripete». Snakk aldri med dem om noe; driv ikke noe slags kameraderi med dem. La dem aldri få se nyheter. Isoler dem helt. Husk alltid på at folk som bærer kappen på begge skuldre er de farligste av alle. Gå inn for å påvirke de passive og lunkne til mer rakrygget holdning. Overbevis dem ved rolig opptreden og ved saklige argumenter. Vær til hjelp når det gjelder å passe på at fagforeningskontingenten ikke blir betalt. De penger som kommer inn til fagforbundene blir brukt til ting som står stikk i strid med våre egne interesser.

Ingen må unnlate å ta aktiv del i kampen. «Total» motstand er løsenet.

KOMMUNAL-NYTT NR. 4 AV 15. AUGUST 1944:

Innholdet i hele dette nr. var viet «arbeidsmobiliseringen». Som kjent vant Hjemmefronten denne kamp. Hva som dengang sto på spill, får en et gløtt av i Quislings redegjøring i forhørsretten 26. mai 1945. Han forteller der blant annet at Norge dengang sto foran et militærdiktatur.

Stoffet har imidlertid ingen spesiell kommunal interesse, og vi skal ikke trette leserne med å gjengi det her.

KOMMUNAL-NYTT NR. 5 AV 2/9 — 1944:

Av dette nr. vil vi innta en artikkel som jo er av lokal natur, men den har almen interesse for så vidt at den viser kampstemningen på det tidspunkt og hva vi da krevde av fagsjefer.

Arbeidsmobiliseringen i Aker.

Fredag 11. august fikk alle fagsjefer i Aker kommune anmodning fra ordførerens kontor om innen neste dag kl. 12 å levere en fortegnelse over alle funksjonærer og arbeidere, med angivelse av fødselsår og boligadresse. Av 33 fagsjefer og rådmenn som fikk anmodningen, svarte de 16 som er nazister og dessuten 3 av de øvrige, mens 14 nektet å gi noen oppgave, idet de anga som grunn at oppgaven åpenbart skulle brukes til utskrivning til «Nasjonal Arbeidsinnsats». Hos nazifagsjefene nektet gjennomgående personalet å ha noen befattning med listene. Særlig en rekke kvinnelige assistenter viste en utmerket holdning.

Ordføreren prøver nå ved hjelp av sin sekretær å lage den oppgave fagsjefene nektet å gi. Det er herunder innrømmet at det er Oslo Arbeidskontor som har forlangt oppgaven, og at den skal brukes til arbeidsmobiliseringen. Sekretæren har bl. a. gått rundt på kontorene sammen med en statspolitibetjent og beslaglagt lønningsprotokoller og arbeiderfortegnelser. Han har valgt den taktikk, ikke å gå til fagsjefene, men til det underordnede personale. På parkvesenet mente han ikke å bli møtt med tilstrekkelig høflighet og elskverdighet, og resultatet ble at to av funksjonærene, assistent Else Theing og agronom Ole Ramstad ble arrestert. De sitter vistnok på Bredtvedt.

Resultatet ble en klar seier for Hjemmefronten. Motstanden var så samlet at nazistene ikke våget å gå til represalier mot fagsjefene. For å skaffe utløsning for personlig hevntørst arresterte de to mer underordnede funksjonærer. En kan imidlertid vente nye framstøt, og det viktigste er ikke å sole seg i seiren, men å undersøke hvilke svakheter som er avslørt ved vår front. En må da slå fast: Alt for mange sitter og venter på parole om hvordan de skal forholde seg. 2 fornuftige og utmerkede fagsjefer ga oppgaven fordi ingen hadde sagt dem at de skulle la være og de ikke hadde tenkt på hva oppgaven skulle brukes til. Det er å frykte at flere ville ha gjort det samme hvis det ikke i tide var lyktes å advare dem. Til disse vil vi si: Hjemmefronten er et kjempende demokrati. Sitt ikke på halen og vent på ordre, men tenk selv. Er du i tvil, vet du hvor du kan søke råd, men en kommer langt med ansvarsfølelse, påpasselighet og sund fornuft. Fagsjefen burde ikke være dårligere utrustet med disse egenskaper enn sine underordnede.

I samme nr. fant vi det påkrevd å minne om blokaden av offentlige stillinger på ny i det vi skrev:

Parolen går ut på at ingen søker stilling i stat eller kommune eller i offentlige foretagner som f. eks. A/S Vinmonopolet og A/S Oslo Sporveier. Ingen offentlig funksjonær eller arbeider søker annen offentlig stilling, avansement eller lønnsforbedring. Enhver plikter så langt han kan ikke å la seg beordre til annen stilling. Unntatt fra parolen har hittil bare vært sykehusbetjeningen, læger og pleiepersonale i sin alminnelighet. Senere er unntatt også de aktive brannmannskaper og befal ved landets brannvesener.

Blokaden har skapt vansker for N.S og tyskerne og delvis hindret gjennomføringen av den politiske plan i kommune- og statsadministrasjonen. Den har også bremsset på de politiske avskjedigelser, forfølgelser og overgrep mot offentlige funksjonærer.

Illojal opptreden fra kommunale lønnstageres side vil ikke bli tålt. Alle har plikt til å påtale overtredelse av parolen.

Husk at alle tilsetninger, lønnsforbedringer og opprykninger som er skjedd under N.S vil — uansett om de er foretatt etter beordring eller søknad — etter krigen bli tatt opp til revisjon. Enhver som har brutt parolen må stå til regnskap og ta konsekvensene.

Utvidelsen av blokaden til også å omfatte jernbanene har slått godt an. Fra alle distrikts-sjefer foreligger det klager over at det overhodet ikke melder seg søkere til stillinger eller forfremmelser.

KOMMUNAL-NYTT NR. 6 AV 16/9 — 1944:

Dette nr. har til dels fått feil nr., idet noe av opplaget har nr. 5. Av dette 4-sidige nr. skal vi her bare gjengi en artikkel om

Våre Paroler.

Hjemmefronten er avskåret fra presse og kringkasting. Alle ordinære veier for meningsutveksling og propaganda er stengt. For å oppnå en samlet oppreden av alle nasjonale krefter er en henvist til den illegale presse og til paroler som går fra mann til mann. Disse paroler må etter sin natur være enkle og klare. De kan ikke ta standpunkt til hvert tilfelle og undertilfelle, men må gi rettledning om hvorledes vi skal stille oss til de prinsipielle spørsmål. For den enkelte kan parolen ofte bety at han må gi avkall på personlig bekvemmelighet eller avstå fra personlig fordel som han kunne oppnådd. Han må da være klar over at en helt lojal etterleving av parolene er av avgjørende betydning i den kamp vi idag fører mot våre undertrykkere.

Når det gjelder å tilpasse parolen til det enkelte tilfelle må vi trenge inn i parolens ånd og søke å fremme denne ånd. Problemet er ikke: Hvor langt kan jeg gå uten å bli skyldt for illojalitet, men hvorledes kan jeg oppnå at parolen blir tilstrekkelig effektiv og slagkraftig. Mot dette har det vært syndet meget, alt for meget. For å ta et eksempel. Kommunale funksjonærer kjenner parolen om at de ikke skal søke naziordførerne om lønnsoppyrking. Det er da ikke nok at vi selv lar være å søke, vi må også hindre at de overordnede søker for oss. Og av fagsjefene må en kreve at de ikke tar opp spørsmålet om lønnsforbedringer, for ved å gjøre det ut-huler de og motarbeider direkte den parole som er gitt. Også en fagsjef må her kunne se litt lenger enn til sin egen stuedør.

Eksemplet kan forfleres. Vi krever idag at den ene ikke ved sine handlinger river ned det som andre bygger opp. Den som venter på en forfremmelse vil nok i sin tid få den, dersom han har gjort seg fortjent til den.

KOMMUNAL-NYTT NR. 7 AV 6/10 — 1944:

Fra dette nr. skal vi ikke nå ta inn noe, idet parolen om «Vårt hemmelige våpen» og om arbeidsmobiliseringen ikke lenger har interesse.

KOMMUNAL-NYTT NR. 8 AV 18/10 — 1944:

Vi ventet at krigen skulle vært slutt til jul, og vi fant det på sin plass å forberede oppgjøret etter krigen. Det ble derfor i nr. 8 og 9 skrevet om opprydningsarbeidet. Disse artikler er grunnleggende for det arbeid som nå foregår, idet «Landssvikanordningen av 27. november 1944» ikke endrer det syn som her er framhevet.

Bort med svikerne.

«Kommunal-Nytt» vil i et par artikler behandle spørsmålet om hvorledes en etter krigen skal stille seg til de kommunale lønnstakere som under okkupasjonen har sviktet sin plikt som nordmenn og spørsmålet om hvilket standpunkt en skal ta til nyansettelser og lønnsoppyrking som er foretatt under okkupasjonen. Når vi tar spørsmålene opp allerede nå, er det ikke fordi vi ønsker en alminnelig diskusjon om etterkrigsproblemer. Tvert i mot. Etter 4¼ års okkupasjon tror vi at nordmennene fremdeles har den tyngste vei foran seg og at det er nødvendig å mobilisere all åndelig kraft til å møte den påkjennning og de trengsler vi skal gjennom før seiren er vår. Men nettopp fordi vi har grunn til å vente at vi går inn i en tid hvor det vil bli stilt meget store krav til de kommunale lønnstakeres personlige mot er det av betydning at vi på forhånd er klar over hvorledes vi vil stille oss til dem som svikter.

Med «svikere» mener vi medlemmer av N.S., de stripete og de upålitelige. Som stripet regnes en person som uten å være medlem av N.S. har vist en holdning overfor okkupasjonsmakten og/eller dens norske hjelpere som er uforenlig med deres troskapsplikt overfor Konge og fedreland. Under denne gruppe går også personer som tidligere har vært medlem av N.S., men som har meldt seg ut så tidlig at de ikke går inn under den kongelige provisoriske anordning av 22. januar 1942 som setter straff for medlemsskap i N.S. — Som upålitelige regner vi personer som uten å gå inn under de to første kategorier, av frykt, eller for å oppnå personlige fordeler eller av andre grunner, i et kortere eller lengere tidsrom under okkupasjonen har vist en slik unnfallenhet overfor makthaverne at en ikke ubetinget kan regne med deres støtte i kampen for Norges frihet. Denne karakteristikk vil først og fremst ramme dem som uten å være stripete har brutt hjemmefrontens paroler.

Som alminnelige retningslinjer for behandlingen av personalspørsmålet kan en sette opp 3 punkter:

1. Alle N.S.-medlemmer fratrer øyeblikkelig.
2. Det åpnes adgang til å suspendere og deretter avskjedige stripete og upålitelige personer.
3. Alle nyansettelser og opprykninger (herunder lønnsforbedringer) prøves på ny.

Punktene 1 og 2 vil bli behandlet i denne artikkel, mens de spørsmål som står i forbindelse med punkt 3, vil bli behandlet i neste nummer av «Kommunal-Nytt».

Til punkt 1 er lite å tilføye. Det følger direkte av § 1 i provisorisk anordning av 26/2 1943 om gjenoppretting av lovlige forhold i den offentlige tjeneste i Norge. Her er bestemt at i befrikkede områder av Norge skal enhver tjenestemann i statens, en kommunes eller en offentlig innretnings tjeneste straks fjernes fra tjenesten, så fremt det er grunn til å anta at han i strid med provisorisk anordning av 22/1 1942 om tillegg til straffelovgivningen om forræderi har opprettholdt eller søkt om medlemsskap i Nasjonal Samling eller annen organisasjon som yter fienden bistand.

Punkt 2 omhandler de stripete og de upålitelige. Først og fremst blir det tale om suspensjon av stripete og upålitelige som i sin tid er blitt lovlig ansatt i kommunen. Men da den prøvning av nyansatte som er nevnt under punkt 3, sikkert vil ta tid, vil det i praksis også bli spørsmål om å anvende suspensjon overfor dem som er ansatt under nazistiret, selv om en prinsipielt hevder at ansettelsen bare har gyldighet så lenge okkupasjonen varer. Straks lovlig styre er gjeninnført i kommunene, må en jo se å bli kvitt svikerne, idet neppe noen vil kreve at de lojale lønnstakerer skal være nødt til å arbeide sammen med dem en dag lenger enn nødvendig.

Avgjørelsen av hvilke kommunale lønnstakere som skal suspenderes bør ligge hos kommunens lovlig styre.

Det må være en forutsetning at sakene om suspensjon blir behandlet meget hurtig. Da imidlertid hele demokratiets idé forutsetter respekt for den enkeltes rettigheter, vil vi avholde oss fra lynjustis. De lønnstakere som blir suspendert vil derfor bli gitt adgang til etterpå å få sine saker prøvet i rettslige former, og herunder vil spørsmålet om endelig avskjed bli avgjort.

Det store spørsmål når det gjelder de stripete og de upålitelige er: «Hvor strenge skal man være?» Skal vi ikke på seierens dag vise oss overbærende?» Dertil kommer at mange som i den første avgjørende tid prøvde å holde på begge hester, er blitt «gode jøssinger» etter at de så hvordan det gikk. Vi har flere eksempler på at folk i ledende stillinger har brutt parolene, men at de samme folk kan peke på verdifulle tjenester som de har gjort hjemmefronten. «Statstjenestemannen» behandler i sitt siste nummer av 19/9 forholdet til disse folk, og uttaler følgende: «På vegne av det store flertall av tjenestemenn som under hele krigen har stått fast på den felles front — må vi advare mot at man viker tilbake for de vanskeligheter som er forbundet med en rettfærdig utrenskning i den offentlige tjeneste. Vi som satt i administrasjonen i de vanskelige dager i 1940 og 1941 og var med på å danne front mot nazistenes press, vi glemmer ikke så lett hvordan det virket når noen av våre kolleger sviktet. Vi vet hvilket

ansvar de unnfallende har for at nazistene har fått det tak på administrasjonen som de har, og dermed for de ulykker som er påført mange av våre landsmenn. Vi vet også at enkelte stats-tjenestemenn som i dag går omkring som store «jøssinger», ved sitt tidligere eksempel bærer ansvaret for at svakere og mindre «smarte» kolleger er blitt lokket til å løpe linen ut. For oss som har sett dette på nært hold, vil det være en umulighet å fortsette vårt arbeid etter befrielsen sammen med — eller kanskje endog underordnet — folk av denne typen, folk som ikke kan betraktes som annet enn forrædere. Ikke bare for vår personlige verdighets skyld, men også av hensyn til statstjenestens anseelse, må vi gå inn for at administrasjonen kvitter seg med alle som under okkupasjonen har sviktet den nasjonale front — uten hensyn til om vedkommende har vært medlem av N.S. eller er ansatt av nazistene. Det er neppe tvilsomt at det samme syn er framherskende også utenfor statstjenestemennenes rekke. Det vil kunne virke ødeleggende på den alminnelige rettsfølelse og respekten for lov og rett om notorisk stripete personer skal få utøve offentlig myndighet etter krigen.»

Vi deler fullt ut dette synet, men vil bare, for å unngå enhver tvil, ha sagt fra at forsettlig brudd på hjemmefrontens paroler må medføre at vedkommende fjernes fra sin stilling i kommunen.

I neste artikkel vil vi behandle nyansettelser og opprykninger som er foretatt under okkupasjonen.

Vi gjengir også en liten notis fra nr. 8 som viser kamphumøret og hvor spent vi ventet på freden.

Er du parat?

Befrielsens time er nær. I løpet av 4 måneder er naziflaget firet i 8 europæiske hovedsteder. Vi kan når som helst vente å motta general Eisenhowers ordre om å gå til aksjon. Det vil komme til å koste kamp og lidelser som langt overgår det vi hittil har gått igjennom. I forrige nummer inntok vi hjemmefrontens kunngjøring «Vårt hemmelige våpen». Det var ikke et kampsignal, men en ordre til hver enkelt om å holde seg i høyeste beredskap. I dag spør vi hver enkelt av våre lesere: Har du gjort deg klar? Har du spart opp litt av rasjonen og lagt til side som en reserve til kampdagene? Har du kaldt og rolig gjort klart for deg selv at den fredeligste lønnstaker på det stilleste arbeidssted vil risikere dødsstraff hvis han i det avgjørende øyeblikk går med på en aksjon, men at du likevel vil være med på aksjonen når kampsignalet går.

KOMMUNAL-NYTT NR. 9 AV 27/10 — 1944:

fortsetter med «bort med svikerne». Utenom denne store artikkel skal vi få lov til å gjengi en liten notis. Den viser hvilken skrivemåte vi på den tid fant heldig å bruke.

Bort med svikerne.

I forrige nummer av «Kommunal-Nytt» behandlet vi forholdet til svikerne, d. v. s. medlemmer av N.S., de stripete og de upålitelige. I artikkelen i dag behandler vi nyansettelser og opprykninger som har funnet sted under krigen.

Først noen ord om blokaden av offentlige stillinger. Etter at N.S.-ordførerne hadde overtatt styret i kommunene og spesielt etter at Innenriksdepartementets søknadsskjema måtte fylles ut, og søknadene skulle prøves av nazistenes personalkontor (N.S.P.O.T.), fant de fleste lønns-takere det uforenlig med sin plikt som gode nordmenn å søke landsforræderne om noe, selv om en i normale tider ville ha vært selvskreven til stillingen. Det var den jernharde norske front som på denne måte begynte å ta form mot nazismen. Det var dessverre et fåtall som ikke reagerte slik og da det i slutten av 1942 ble enkelte utglidninger, fant den illegale ledelse i slutten av januar 1943 det nødvendig å sende ut parole om at offentlige stillinger var blokert. Det var en selvfølge at hverken ledelsen eller noen annen kunne gi dispensasjon fra denne blokade, som var reist av lønnsstakerne selv som en samvittighetssak.

Det må være klart at alle som er drevet bort fra sine stillinger av nazistene må få disse stillinger igjen. Dette er uttrykkelig fastsatt i provisorisk anordning av 26/2 1943 om gjenoppretting av lovlige forhold i den offentlige tjeneste i Norge. § 3 lyder: «Enhver tjenestemann i statens, en kommunes eller en offentlig innretnings tjeneste, som er satt ut av stilling av ulovlig myndighet, eller i strid med gjeldende regler om oppsigelse, avskjed eller suspensjon av offentlige tjenestemenn, skal ansees som rette tjenestehaver hvis ikke annet blir bestemt. Slike bestemmelser treffes av Kongen eller den han bemyndiger.» § 4 lyder: «Bestemmelsen i § 3 gjelder også tjenestemenn som etter 25. september 1940 har vært tvunget til å oppsi sin stilling eller til å søke avskjed eller tjenestefrihet, eller som av politiske eller samvittighetsmessige grunner frivillig har trådt tilbake fra utførelsen av sin tjeneste.»

Når den lovlige innehaver av stillingen således gjeninntre i funksjon, må den som av okkupasjonsmaktens representanter har vært inn-satt i stillingen vike. Dersom han har opptrådt som sviker er man naturligvis ferdig med ham. Har han ikke det, oppstår spørsmålet om hva man skal gjøre med ham. Var han tidligere kommunal lønnsstaker, bør han få i gjen sin tidligere stilling. Men overfor folk som er tatt inn utenfra, må det klart presiseres at kommunen ikke har noen forsørgelsesplikt. Som vi slo fast allerede i forrige nummer må alle opprykninger og nyansettelser i stillinger etter 1. jan. 1941 prøves påny. I enkelte kommuner kan en dog sette tidspunktet til noen måneder senere da de lovlige valgte ordførere ble erstattet med N.S.-ordførere. Noen bra folk søkte seg inn i kommunens tjeneste i tiden fra nazistene over-

tok makten til hjemmefronten sendte ut parolen om blokade av offentlige stillinger, men de fleste lot det også være. Avgjørelsen av hvem som skulle få stillingene ble truffet av nazister, etter at det beryktede personalkontor hadde uttalt seg. Det er derfor ingen personforfølgning, og har i og for seg ikke noe å gjøre med bortrydding av svikere, når vi formulerer det absolutte krav at den som har fått en stilling av nazistene ikke har noe som helst krav på å få beholde den når lovlig styre er gjeninnført. Han må konkurrere om den på ny, og den praksis som han under okkupasjonen har ervervet seg i stillingen skal da ikke regnes ham til gode i konkurransen. På samme måte vil alle opprykninger i lønnsgruppe, eller andre individuelle lønnsforbedringer bli prøvd på ny.

Når lovlig styre er gjeninnført må altså alle stillinger som har vært besatt av nazistene kunngjøres ledige. Dette vil uten videre kunne gjøres i mindre kommuner, hvor det dreier seg om noen få stillinger. I større kommuner vil det antagelig være praktisk å sonde mellom opprykningsstillinger og begynnerstillinger.

Alle stillinger som naturlig kan betegnes som opprykningsstillinger bør straks kunngjøres ledige. Dersom det er tvilsomt om en stilling vil bli varig — enten fordi den hører til en kriseadministrasjon eller fordi det kan bli tale om en omlegging av vedkommende administrasjon — må disse hensyn ikke i noe tilfelle lede til at en unnlater å kunngjøre stillingen ledig, men det kan bli tale om å besette den ved konstitu-sjon. En viktig reservasjon må gjøres til dette punkt: Mange av våre landsmenn befinner seg i dag utenfor Norge, i krigstjeneste, i fangenskap eller som politiske flyktninger. Når vi krever at stillingene straks kunngjøres ledige betyr det ikke at vi vil starte et kappløp til grøtstaten, slik at de som ikke er på pletten med en gang blir satt utenfor. Er en imidlertid oppmerksom på dette forhold, vil det ikke være vanskelig å finne en praktisk løsning.

Også stillinger som ikke kan karakteriseres som opprykningsstillinger, altså begynnerstillinger, som har vært besatt under krigen, må kunngjøres på ny. Dersom praktiske hensyn taler for det, vil det imidlertid for slike stillinger være mindre betenkelig å vente noen tid og la de nåværende innehavere av stillingene fortsette noen tid, dersom de ikke har opptrådt som svikere.

Retten til offentlig tjeneste har alltid i Norge vært forbeholdt folk med uplettet rykte. De offentlige lønnsstakere tør som stand betraktet være bekjent av sin holdning under okkupasjonen. Vi krever en skånselsløs utrensning av de elementer som har sviktet, og når en slik utrensning er foretatt i våre rekker, tør vi påstå at de som får seg overlatt ansvaret for kommunens styre også vil få til disposisjon en stab av arbeidere og funksjonærer som vil gjøre det mulig for dem å løse de store oppgaver som melder seg. Men fordi vi har foretatt en utrensning

i våre egne rekker, har vi også rett til å stille krav til dem som skal overta styret i kommunene. Bare folk med helt rent rulleblad må settes inn i kommunestyret. Uansett hvor betydningsfull rolle en mann spilte før krigen, og uansett hvilke unnskyldende momenter han kan framføre, må det være en ufravikelig regel at det hedersverv å være med i kommunens styre ikke blir betrodd noen som har vist unnfal-lighet overfor okkupasjonsmakten.

Skjerpet taushet.

er et krav til alle gode nordmenn og ikke minst til de kommunale lønnsstakere. Om du oppdager at din kollega, din overordnede eller din underordnede arbeider med noe illegalt, så vær ikke nysgjerrig. Snakker du om det til noen, gjør du samme arbeide som en angiver. Prøver du å legge hindringer i veien for ham, er du en forræder. Enten det nå er et våpen-lager du har sett eller hørt om eller det er et annet illegalt arbeid du har fått rede på så gjelder bare den enkle ting, nemlig: Hold kjæft!

KOMMUNAL-NYTT NR. 10 AV 7/11 — 1944: Enighet.

En av de ting som kanskje sterkest preget vårt demokratiske samfunn var at den alminnelige mann i skrift og tale hadde høve til å uttrykke sin mening. Det ga den trygghetsfølelse at en selv var med på å bestemme den vei utviklingen tok. Det ga ansvarskjensle og satte en hver i stand til å medvirke til at det som var galt og vrangt ble rettet på.

Den kamp vi nå fører gjelder først og fremst å få disse forhold tilbake. Det må ikke villede oss til å tro at vi i dag kan arbeide etter de samme retningslinjer. Av rent praktiske grunner har vi måttet omstille oss til et annet tenkesett og andre metoder. Men den alminnelige manns ansvar og aktive deltagelse blir ikke mindre av den grunn. Det kjempende demokratis krav til den enkeltes disiplin blir stadig hardere og mer krevende. Pressis som den enkelte soldat i en armé har hver og en som kjemper på hjemmefronten visse ufravikelige plikter. Vår ennå våpenløse hjemmefrontsarmé forlanger at ingen sluntrer unna og at enkelt-grupper ikke tar seg til å arbeide på egen hånd. Kravet til kjemperne på hjemmefronten er her de samme som til en hær i felt.

Hovedkravet er at alle bøyer seg for de generelle paroler og retningslinjer som blir sendt ut av hjemmefrontens ledelse. En kan være trygg for at denne ledelse hvor alle samfunnsgrupper av betydning er representert, tar sikte på å behandle sakene etter prinsipper som tilfredsstiller alle berettigede interesser. Det er innlysende at det i siste fase av kampen ville få de verste følger om det ikke var fullstendig enighet mellom hjemmearméen og den norske forsvarssjef i London, nemlig Kronprins Olav. En har fra de siste begivenheter på krigsskueplas-

sen beviser for fordelene ved et velorganisert og enhetlig samarbeid mellom utefront og hjemmefront, mens en på den annen side med sorg minnes utviklingen som førte til tragedien i Varsjava.

Det ville være unaturlig om det under kampen her hjemme ikke reiste seg spørsmål av taktisk art som det ikke var enighet om. En må imidlertid ha klart for seg at en på dette grunnlag ikke kan gå til kamp mot sine egne interesser representert ved vår lovlige regjering og vår hjemlige ledelse. De bredt anlagt aksjonene til felles beste er avhengige av aktiv støtte av alle gode nordmenn for å få en heldig gjennomføring. Dersom en eller annen gruppe tar en annen stilling på tvers av hjemme- og utefrontens bestemmelser, vil det bare føre til å svekke disse organers autoritet og det vil bare gagne våre fiender. Det kan synes som om det av og til blir foretatt ting av ledelsen som det er grunn til å være uenig i. En må imidlertid regne med at ledelsen vet hvilken hensyn som spiller inn og til enhver tid har det fulle overblikk over situasjonen og tar de forholdsregler som er nødvendige og som er til gagn for det felles beste.

Vi kommunale er fra gammelt kjent for vår pliktoppfyllelse og lojalitet mot våre lovlige styremakter. Vi forstår nødvendigheten av å underordne oss og gjøre alt for at disses vedtak og bestemmelser blir fulgt til minste detalj. Vi viser tilbake alle anslag som har til hensikt å spre splid og mistillit og slutter i tett fylking opp om vår ledelse på hjemme- og utefronten.

KOMMUNAL-NYTT NR. 11 AV 28/11 — 1944:

Kjemp for alt hva du har kjært.

Hva er en parole?

Parolen er en forholdsordre som fastslår hvilken holdning en skal innta i en bestemt kampsituasjon.

Hvorfor må vi ha paroler?

I kampen mot våre fiender kan vi bare greie oss når vi kjemper samlet og under disiplin. Parolen er det kommandoord som ordner rek-kene, det er den som gjør at vi også i vår sivile kamp kjemper som en armé og ikke som en uordnet masse.

Parolen er samtidig uttrykk for fellesskapet mellom alle gode nordmenn. Den styrker de svake ved å stille dem inn i rekkene av de faste og djerne. Den gjør at fienden ikke vet hvor han skal slå til, fordi alle står likt. Det er parolen som er grunnlaget for vår front.

Hvis du er en av dem som gjerne vil gå dine egne veier og ikke har forstått krigens krav til solidaritet, da se dig tilbake og tenk over hvor vi hadde stått, om det norske folk som helhet ikke hadde samlet seg om parolene fra H. L.

Hvor hadde vi stått om ikke lærerne hadde samlet seg om parolen om ikke å medvirke til

noen nazifisering av skolen, om ikke foreldrene hadde fulgt parolen om ikke å sende sine barn til ungdomstjenesten. Vil noen i dag våge å påstå at dette ikke hadde satt spor, og det spor som aldri ville kunne utslettes.

Hvor hadde vi stått om ikke vi mannjamt hadde sluttet opp om parolen mot sambandene. Hele det norske folk hadde vært innskrevet i nazistiske organisasjoner. Quisling hadde dannet sitt riksting, og vi hadde for lenge siden vært trukket inn i krigen på tysk side.

Hvor hadde vi stått om vi ikke hadde hatt parolen mot Arbeidsinnsatsen? Tyskerne hadde motstandsløst kunnet utskrive vår arbeidskraft til krigsinnsats mot vårt eget folk og mot våre allierte. Hvordan ville disse ha sett på oss når krigens regnskap om ikke lenge skal gjøres opp? og hvordan ville vi ha sett på oss selv?

Hvor hadde vi stått om vi ikke hadde hatt parolen mot AT og mobiliseringen? Ikke bare den ungdom som nå nektet å la seg mobilisere, men også andre årsklasser hadde i dag vært under våpen, noen av dem ville allerede være satt inn på Østfronten, og resten ville være blitt tvunget til å dekke den tyske retrett i Nord-Norge.

Hvordan blir parolen til?

Hvis en rekke grupper tok seg til å sende ut paroler, ville det bære galt avsted. Parolen forutsetter en fast anerkjent ledelse på samme vis som en hær må ha sin enhetskommando. Hos oss er det H. L. (Hjemmefrontens Ledelse) eller ledelsen i en av hjemmefrontens undergrupper som gir parolene. I siste fall skjer det etter de retningslinjer som er trukket opp av H. L. og i nøye samråd med H. L.

Hvor det oppstår en situasjon som krever en ny parole, blir saken drøftet med representanter for de befolkningslag som i særlig grad blir berørt. H. L. er dessuten på forskjellig vis i stadig kontakt med folk fra hele landet. Når det er tid til det kan derfor flere hundreder av nordmenn være rådspurt om parolen. Vi kan trygt si at behandlingsmåten er så demokratisk som det er mulig å gjennomføre den under de nuværende forhold.

Hva er H. L.?

Det er rimelig at det norske folk gjerne vil vite mer om den ledelse som dirigerer kampen mot våre fiender, men vi vet alle at ingen er mer vitebegjærlig på dette punkt enn gestapo. Det er derfor ikke stort vi kan fortelle.

Hjemmefrontens arbeid drives av en rekke aktive grupper sammensatt av menn og kvinner fra alle befolkningslag. De har forskjellige oppgaver, men de har ett felles mål.

De vil hver på sitt område gjøre den ytterste innsats for å gjenreise vår frihet og selvstendighet etter grunnloven, de tror på demokratiet, de hater nazismen, og de er lojale mot konge og regjering. Det er menn fra disse gruppene som sitter i H. L.

Hvordan er din stilling til parolene?

H. L. er i dag det norske folks og den norske regjeringens representanter hvor det gjelder motstanden mot fienden her hjemme. Det er derfor ikke en privat sak om en vil følge parolene eller ikke. Den som trosser eller til og med motarbeider parolene, stiller seg dermed på våre fienders side og vil få sitt oppgjør etter krigen.

De 20 kampbud må dessverre av plasshensyn utstå til senere nr. — Imidlertid har vi foran oss et fryktelig dokument som heter «Lønnsinnstillingen og de personer som *selvforskyldt* er kommet med der. Men allerede i dette nummer skal vi på grunn av disse og andre svake sjeler gjengi kampbud nr. IX. Du skal ikke søke noen offentlig stilling. Heller ikke skal du frivillig eller under tvang ta arbeid etter arresterte, avsatte eller suspenderte tjenestemenn. Nazistene har satt seg som mål å nazifisere de offentlige etater ved å fjerne de beste nordmenn fra sine stillinger. Blokaden har virket som en sterk brems mot nazifiseringen.

KOMMUNAL-NYTT NR. 12 AV 8/12 — 1944:

Selv om artikkelen «Hva vi krever» er spesielt for Oslo, så har den nå interesse også for andre som vil være med i en renselig utrensning.

Hva vi krever.

For alle gode nordmenn blant kommunale lønnstakere har det vært en selvfølgelig ting under hele okkupasjonen å følge de paroler som er gitt fra ansvarlig hold. Desto sterkere stempler de seg selv de svikere som for å oppnå en liten økonomisk vinning har søkt om lønnsforhøyelse. Vi sikter her til lønnsinnstillingen for Oslo kommune for budsjettåret 1944—45. Dette dokument er mottatt med vemmelse og avsky i kommunale kretser. Foruten de som har søkt er det også tatt med en rekke personer som er foreslått flyttet opp av etatene.

Vi er klar over at enkelte søknader til dels er av gammel dato, og at dokumentet antagelig omfatter alle søknader om lønnsopprykning siden 1941. Det er av den grunn nødvendig å granske hver enkelt søknad av eldre dato, men ett må slås tydelig fast, nemlig at kravet om ikke å gjøre noe for å oppnå personlige fordeler var gjort helt klart i presse, radio og ved paroler allerede ved årskiftet 1942—43. Etter denne tid er parolen gjentatt gang på gang, og ingen blant kommunale lønnstakere kan si at de ikke har kjennskap til den. Ingen er ubekjent med at kampen mot nazifiseringen blant annet fikk uttrykk i følgende 2 punkter:

1. Ingen søker stilling i stat eller kommune.
2. Ingen offentlig funksjonær eller arbeider søker annen offentlig stilling, avansement eller lønnsforbedring.

Disse 2 ting er det minste vi forlanger av gode nordmenn. Det er bevist at dette krav har skapt de største vansker for N.S og tyskerne. Det har bremsset på politiske avskjedigelser, forfølgel-

ser og overgrep mot offentlige lønnstakere. Det har derigjennom blitt et viktig våpen i kampen for gjenreisningen av Norges frihet.

Det fins ingen unnskyldning for de folk som har brutt solidariteten på dette område. Det er folk hvis holdning til vår kamp også for øvrig er så svak at spørsmålet vil bli tatt opp om disse funksjonærer i det hele tatt skal fortsette i offentlig tjeneste med de kanskje enda sterkere krav til moral som kampen for freden vil stille. Det er også betenkelig og fordømmelig at de enkelte etater har tatt opp lønsspørsmålet for lønnstakere i denne tiden. Vi forlanger en fullstendig utrensning av alle som har sviktet i kampen mot nazismen. Dette krav har vunnet hevd og er ansett som berettiget og nødvendig av våre lovlige styremakter. Ingen sviker må tro at vi i gleden over å ha vunnet seieren vil fare lempelig fram. Tvert imot vil det bli gått fram med den største strenghet i mot dem som har brutt ut av rekkene.

I Aker er det gått ut beskjed om at søknad om lønnsforbedring må være sendt inn innen utgangen av året. Fall ikke for fristelsen til å søke. Dette er siste varsel, og vi skal love våre lesere å komme tilbake til lønnsinnstillingene for Oslo og Aker for budsjettåret 1945—46.

KOMMUNAL-NYTT NR. 13 AV 20/12 — 1944:

Fra dette nr. som er det siste i 1944 gjengir vi to artikler uten kommentarer:

I tjeneste hos nazi.

Styret i stat og kommune ligger i dag i hendene på nazistene. Det herredømme de har over forvaltningen danner forutsetningen for deres makt. Derfor er alle nøkkelstillingene besatt med partifolk. De er ikke mange nok til å kunne unnvære jøssingene. Som kontorister og arbeidere, ingeniører, brannmenn og likningsfullmektiger kan vi brukes; ja endog som fagsjefer i etater som ikke grenser inn på politikken. Forutsetningen er at vi oppfører oss pent og at det ikke melder seg en frontkjemper som har lyst på jobben vår. Under disse forhold er det nødvendig at vi er klar over hva vårt standpunkt egentlig er.

Når vi er blitt i våre stillinger skyldes det hensynet til oss selv og hensynet til kommunen. For arbeidet i kommunen får vi den lønn som gir eksistensgrunnlaget både for oss selv og for kone og barn. Vi klamrer oss til stillingen og vi tar heller risikoen på å bli avsatt enn vi utfører noe som er uforenlig med vår ære som gode nordmenn, men så lenge vi ikke blir stilt overfor slike problemer, blir vi i vår stilling og utfører vårt vanlige arbeid. Men selve grunnlaget for vår innstilling er ikke frykten for levebrødet. Vi hadde to veier å gå. Vi kunne ha stilt oss helt passive og nektet å ta noen del i forvaltning og forsyning, politi og arbeidsledelse. Det hadde ført til at tyskerne og deres håndlangere hadde måttet bygge opp Norge

som en eneste konsentrasjonsleir. I begynnelsen hadde det voldt okkupasjonsmakten store vansker, men erfaringen fra Polen og Balkan har vist at de til en viss grad kan mestre slike situasjoner. Det er ikke nå tiden til å diskutere hva som ville ha vært riktig. Vi slår fast at den norske hjemmefront har valgt en annen linje. De norske bønder har øket sin matproduksjon, vedhogsten er forsert, industrien søker å holde den ikke krigsviktige produksjon oppe og det gamle administrasjonsapparatet består, stort sett med de samme tjenestemenn. På kommunens kontorer og arbeidsplasser virker de samme lønnstakere som før, dels med ny sjef, dels med den gamle. Pliktfølelsen er dypt inngrodd i dem og hver og en søker å gjøre sitt arbeid så godt de kan. Deres dypeste instinkter sier dem: Norge er vårt land, ikke nazistenes og ikke tyskernes. Det er oss som føler ansvar for at landets innbyggere får mat og hus, at forsynings- og rasjoneringsvirksomheten holdes oppe, at gamle og syke får pleie. Det er vårt land det går ut over hvis veier og bygninger forfaller, forvaltningen går i oppløsning og finansene kommer i kaos.

Det er de sunneste og beste instinkter som får de offentlige lønnstakere til å reagere på denne måten, og vi ønsker ikke holdningen annerledes. Men dette er ikke nok til å vinne en krig. De forskjellige hensyn vil ofte krysse hverandre, og det oppstår interessekonflikter, der mange bra folk har hatt vanskelig for å gi sitt hjerte til det standpunkt hjemmefrontens ledelse har måttet ta, selv om de lojalt følger de paroler som blir gitt. Som eksempel på dette vil vi ta parolen om blokade av offentlige stillinger. Ingen skal søke stilling i offentlig tjeneste og ingen offentlig tjenestemann skal utføre arbeid for noen annen enn sin egen etat. Det er ikke så få som har vanskelig for å forsone seg med parolen. De peker på at den nå har virket så lenge at det er oppstått en følelig mangel på folk i mange etater. Likningsvesenet får ikke foretatt de undersøkelser som er nødvendige, kontrollnemnda rekker ikke å slå ned på prismisbruk, vannverkets statistikk forfaller, herredskassereren rekker ikke å innfordre restanser, oppgjørskontoret arbeider så sent at folk som er kastet ut av sitt hus på grunn av tyskernes rekvireringer må vente månedsvis på oppgjør. Man peker på at tyskerne og nazistene jo får de penger de trenger likevel, og at det vil lette det lovlige styre etter krigen at riktig likning er foretatt, at finansene er i orden og at det foreligger utarbeidede planer for den virksomhet som da må settes i gang. Disse folk har rett for så vidt som vi er klar over at blokaden av offentlige stillinger fører med seg virkninger som ingen i og for seg ønsker. Men vi skal huske hvorledes stillingen var før blokaden ble innført. Avskjedigelser hørte til dagens orden. Bare i Aker kommune ble ca. 30 funksjonærer avsatt. Nazistene søkte systematisk å plukke ut alle som ikke ville danse etter

deres pipe. Blokaden har ført til at de måtte slutte med avskjedigelsene, for man kan ikke stadig avskjedige folk når man ikke får noen i steden. Den indirekte virkning er ennå større. Lønnstakerne vet at nazistene bare i ytterste nødsfall tør gå til det skritt å avskjedige dem, derfor har de lettere for å si nei når de stilles under politisk press. Krav om oppgaver til arbeidsinnsats eller fram møte til politisk foredrag møter i dag et praktisk talt enstemmig avslag. Er det noen som tror at det samme ville ha vært tilfelle om nazistene gjennom 4 lange år hadde kunnet fortsette med å plukke ut motstandslystne nordmenn?

Vårt standpunkt er klart. Vi ser ikke med glede at den offentlige forvaltning skades ved blokaden, like så litt som vi er glad over at norske skip i kystfart blir senket eller at norske bedrifter skades ved sabotasje handlinger. Men vi er i krig, vi er klar over at offerne er nødvendige for å vinne krigen og «vi heller landet brente enn det sto for fall.»

Nyttår.

Året 1944 betyr et enormt skritt mot befrielsen, men det innfridde ikke alle våre forhåpninger. Den optimisme som gjorde seg gjeldende utover sommeren om at krigen skulle være slutt til jul holder ikke, og ennå en gang må titusener av nordmenn være borte fra sine hjem i julen, og borte fra mor Norge. Men vi taper ikke motet for det. Samholdet — fronten mot nazistene — kampen mot undertrykkerne skal fortsette og enda sterkere inn i det nye år.

Våre tanker julekvelden går til våre landsmenn som er ved fronten, til våre sjømenn, til dem som er stuet sammen i fengslene både ute og hjemme og til de tvangsevakuerte og de som har greidd å være igjen der nord, og vi lover å sette alt inn for å hjelpe.

Vi takker alle som har sendt sine rapporter og artikler til redaksjonen. Av plasshensyn er de kanskje beskåret mer enn ønskelig eller omarbeidet, men det må så være. Vi ber om overbærenhet for det.

Vi håper at enda flere artikler og rapporter vil bli sendt inn, slik at K.N. bedre kan fylle sin oppgave, og ønsker alle våre lesere et godt nytt år.

KOMMUNAL-NYTT NR. 14 AV 12/1 — 1945:

Nyttårshilsen til de kommunale lønnstakere lyder slik:

Når vi begynner på et nytt år, vil vi gjerne rydde opp i alt gammelt som ikke har vært som det burde være. Ved dette årsskiftet er det mer aktuelt enn noen gang før. Vi må ha lov til å vente oss alt av året 1945, men vi må være forberedt på at det nye året til gjengjeld vil kreve atskillig av oss. Derfor må hver enkelt tenke tilbake på hva som hendte i året som gikk,

og vi kommunale da særlig på de ting som skjedde innen kommunene, i hver etat, på hver arbeidsplass. Så bygger vi videre på det vi vet var riktig og sjalter ut det vi finner var galt.

Det var mye som var bra, det var mange ting vi kunne fryde oss over, det var mange kommunale arbeidere og funksjonærer som ved sin modige og uforferdede opptreden fikk oss til å føle oss stolte over at vi arbeidet sammen med dem og de med oss. Disse kvinner og menn tok de tyngste løftene, de sparte oss andre for mange ubehageligheter, for mye vondt, og de ga oss mange gleder. Det hadde stor betydning og vi er takknemlige for det. Men vi skylder dem en større takk for hvordan deres eksempel indirekte virker på oss. Vi er ikke alle like sterke, like dristige, like ranke. Men vi kan lære å bli det, og det er lettere å lære når en har gode læremestre. De som inntok en riktig holdning fikk oss også til å se klarere hva som var mindre bra. Det var dessverre en del av det og. Det var kommunale arbeidere, sjefer og funksjonærer, kvinner og menn, som skuffet, som viste seg svake, usolidariske og som lot andre i stikken når det virkelig gjaldt. De ga oss mange ubehagelige sjokk som vi ikke vil glemme så lett. Nettopp i kommunene virker sånne ting mye verre enn på de fleste andre arbeidsplasser. Vi er så uheldige å ha nazistene som arbeidsgivere, mange steder er vi nødt til å arbeide ved siden av nazister, og de kommunale lønnstakere som ikke holder mål, gir nazistene gode kort på hånden. De fleste av oss vet av erfaring hvor lite det skal til for å gjøre det lettere for nazistene og tilsvarende tyngre for oss som arbeider mot dem så godt vi kan. Nå har vi høve til å vise hva vi har lært av erfaringene i året som gikk. Nazistene lager mange feller for kommunale lønnstakere. Det er nødvendig at vi ikke dumper opp i en eneste av dem. Vi husker det hendte før vi lærte dem å kjenne. Fra enkelte mindre kommuner er det blitt rapportert at N.S. til og med i fjor klarte å true kommunale arbeidere og funksjonærer med fagsjefer i spissen til å gå på propagandamøter. Nå vet vi at småkommunene er vanskelig stilt, men de kommunale arbeidere og funksjonærer det her gjelder kan selv utrette mer enn de har gjort for å holde seg underrettet, og deres kolleger i andre kommuner kan skaffe dem meldinger i større utstrekning enn hittil. Parolene skal følges. Ta fatt, si fra hvis noen gjør eller har gjort små tabber av og til. Ta ikke hensyn til hvem personen er, selv en overordnet må tåle å høre sannheten. Rett på feil som er gjort i de tilfelle det er mulig. Arbeid aktivt. Det er et krav. *Vær sterk og gjør andre sterke.*

KOMMUNAL-NYTT NR. 15 AV 7/2 — 1945:

Når stemningen ble litt for optimistisk, måtte vi kjøle litt av, men kravene kunne ikke slappes. Vi skrev derfor:

Fra «Krig og fred» klipper vi følgende:

«Aldri har et stemningsomslag foregått så fort og totalt som siden den russiske offensiven tok til for 3 uker siden. Stemningen har ofte skiftet før også, vi har følt smerten over de sviende nederlag, og vi har følt gleden over de små og store seirene, fordi vi visste at både nederlagene og seirene var med og bestemte vår skjebne — til ondt eller godt. Men ingen begivenhet under krigen har i den grad som den siste russiske offensiven vendt den alminnelige opinion fra en nærmest bitter resignasjon til uforbeholden optimisme. Folk som ved nyttår snakket om et år eller to, snakker nå om en måned eller to.

Det er ikke vår mening å gyde malurt i begeret. Vi er enig i at «det går fint», og vi vil slett ikke hevde at vi mente det samme ved nyttår som vi gjør nå, enda om vi innrømmer at vi har små forutsetninger for å bedømme om vi står umiddelbart foran avslutningen av den annen verdenskrig. Hva en mener om det blir i virkeligheten mye av en temperamentssak. Det som imidlertid har krav på interesse i denne sammenhengen, er selve den ting at stemningsomslag kan skje så fullstendig så å si i løpet av en natt. I og for seg betyr det naturligvis lite om vi er noe sangvinske når det er krigsbegivenhetene, men det ville innebære en stor fare om slike stemningsomslag skulle bli vår reaksjonsmåte også i andre tilfelle, der den har virkelig betydning. Det viser nemlig den ting at vår vurdering av hendelsene er bygd på et forholdsvis spinkelt grunnlag, og det kan på lengre sikt bety at vi forsumpes og fordummes rent politisk. Vår nåværende åndelige karantetilstand, det at det bare i ny og ne siver inn til oss en riktig opplysning eller en forstandig synsmåte, gjør at vi får en tendens til å trekke vidtgående konklusjoner av et tilfeldig materiale, eller av begivenheter som senere viser seg å være av relativt ringe betydning. Slike plutselige stemningsomslag minner oss om at vi må gjøre alt for å unngå de varige virkninger av vår isolasjon.» Så langt «Krig og fred».

Også når det gjelder den utrenskningsprosess som nødvendigvis må skje blant kommunale lønnstakere når krigen er slutt, må vi sørge for at stemningsbølger og virkninger fra isolasjonstiden ikke får noen innflytelse. Utrenskningen må foretas etter de retningslinjer som vi skrev om i Kommunal-Nytt nr. 8 og 9, «Bort med svikerne». Men vi vil ikke nøye oss med det. Vi kommunale lønnstakere er i aller høyeste grad interessert i hvordan kommunene skal styres etter krigen, og vi krever en like renslig utrenskning blant dem som skal styre som blant lønnstakerne. Heller ikke på det området må virkninger fra isolasjonstiden få følger. Vi kan være enige om at ikke alt var som det skulle være før 9. april 1940, men vi skulle ha greid å rette på feilene uten nazistenes inngrep. Utviklingen har heller ikke stått stille i de snart 5 okkupasjonsår.

Vi hverken vil eller kan uttale noe om hvordan styremåten her vil eller bør bli etter krigen. Det kan imidlertid være av interesse i noen artikler i kommende nummer av Kommunal-Nytt å belyse nærmere forskjellige former for demokratisk styresett, og da særlig trekke en sammenligning mellom norsk og amerikansk styresett. Likeledes kan det være av interesse med en artikkel om hvordan det nøytrale Sverige nå forbereder seg på å ta fatt etter krigen.

Fra en parole (lov) kan der selvfølgelig ikke dispenseres. Vi skrev derfor:

Vi mottar stadig henvendelser fra folk som vil ha «dispensasjon» fra en eller annen av de paroler som heimefronten har utsendt. Henvendelsene kommer fra bra og forstandige folk, som anerkjenner den linje som er trukket opp og som er fulle av vilje til lojalitet. Men når det gjelder deres eget gebet, har de lett for å finne parolene for firkantete, og de ønsker dem håndhevet med større «smidighet». De har ofte argumenter som i første omgang kan virke beknærende: «Blokaden av offentlige stillinger kan føre til at det i stedet blir ansatt nazister ved kontorer hvor en tidligere ikke hadde noen, og dette vil vanskeliggjøre nyttig arbeid som en hittil har kunnet drive ved kontoret.» Eller:

«En har på hånden en utmerket jøssing som er villig til å ta stillingen dersom den fornødne dispensasjon kan skaffes.» Eller: «Blokaden leder til at en ikke får noen i det hele tatt, og dette går ut over nordmenns interesser.»

Vi kan ikke imøtekomme disse folk og vise dem den forståelsen som de mener å ha krav på. Firkantet og forstokket krever vi at parolene skal holdes 100 pst. og noen tale om dispensasjon blir det ikke. Prøv å se saken fra vårt standpunkt. Vi skal ikke trette med en lengre redegjørelse for hva vi mener kan sies til fordel for parolene og da særlig parolen om blokade av offentlige stillinger. Vi nøyer oss med å slå fast at uten denne parolen ville alle de beste kommunale lønnstakere ha vært avskjediget, og de som var tilbake ville vite at avskjedigelse truet enhver som vekket nazistenes uvilje. Kort sagt: Det kan føres svært meget på kredittsiden.

Prøv å tenke dere hvordan en dispensasjonsordning ville virke. Vi ser bort fra slike praktiske hensyn som at vi neppe kunne åpne kontor med skilt på døren og navn i telefonkatalogen. Men hvorledes ville det virke på de kommunale lønnstakere hvis de rundt omkring seg så at parolene ble brutt og de så fikk vite at dette skjedde med «offisiell» godkjenning, hvis en fortalte dem at de selv måtte holde loven, men at det var andre som den ikke gjaldt for? Vi tror de fleste ville være enig i at det er bedre å være firkantet enn alt for rund. Svaret er derfor helt kategorisk: Parolene skal holdes av høy som av lav. Dispensasjon blir ikke gitt.

Under hele okkupasjonstiden gjorde kvinnene en glimrende innsats. Det er her gitt uttrykk for redaksjonens syn på kvinnes illegale arbeid, og artiklene i dette nr. er skrevet av en kvinne.

Kvinnenes innsats.

Det blir ofte snakket om den innsats de forskjellige grupper, de forskjellige lag av folket, gjør i kampen mot nazismen. En gang blir de og de gruppers innsats fremhevet, en annen gang andres. Den ros som gis hver enkelt er sikkert også berettiget, og de som arbeider illegalt både fortjener og trenger litt ros av og til. De er selv de siste til å vente hedrende omtale, det er ikke det de arbeider for, målet er langt større. Det er friheten de vil ha som belønning. Likevel setter de pris på at folk har forståelsen av at deres arbeid betyr noe, at det er nødvendig og at det er riktig. Det stimulerer, innsatsen blir øket og forbedret.

Men det blir oftest glemt at selv kvinnene trenger en liten oppmuntring av og til. De gjør også sin innsats i kampen. Den lille populære setning: «Det står kvinner bak om alt», er ikke minst aktuell i denne tiden. Ingen bør glemme det. Dere menn som arbeider aktivt, må ikke glemme dem som står bak og støtter og gjør det mulig for dere å delta i kampen. Dere utfører det farefulle arbeidet ute i marken, men det arbeidet som utføres i hjemmene av mødre, koner og søstre kan være like betydningsfullt om det ikke er fullt så farlig. Det betyr noe at dere kan komme hjem til ubestemte tider, at ingen forteller dere hvor vondt det er med uvisshet bestandig, at ingen spør, at ingen hindrer dere, men tvert om hjelper på mange måter. Det betyr noe at dere, når politiet «er på sporet» kan søke tilflukt i andres hjem, hvor det igjen er kvinner som står ferdig til å hjelpe, som er beredt til å ta risikoen ved å huse «politiske forbrytere». Det betyr noe at gutter som blir utskrevet til arbeidstjeneste, har mødre som er enig i at de ikke møter opp, og som siden 9. april 1940 har opdratt de unge guttene slik at de kan innta det riktige standpunkt selv, når den tiden kommer at det blir nødvendig. Dere kvinner som ennå ikke har nådd så langt at dere hjelper hvor dere kan hjelpe, glem ikke at andre kvinner gjør det som dere burde ha gjort, glem ikke at hver byrde, liten eller stor, som dere kunne tatt, men viker unna for, den må andre kvinner som har tung nok bør fra før, ta i tillegg. Glem ikke at det hysteriet, den redselen, den nyssgjerrigheten, den uforstanden som dere lar få fritt spillerom, alt dette klarer andre kvinner i samme situasjon å undertrykke, å beherske. De får utløsning for disse følelser ved selv å ta kampen opp mot undertrykkerne som er skyld i det hele. Det er en riktig og naturlig måte å reagere på. Slik må alle kvinner reagere.

De må komme så langt at de forstår hva friheten er verd, slik som en kvinne jeg hørte om forleden. Hun har lidd mye og mistet mye i kampen. Hennes datter ville trøste henne litt: «Etter krigen får vi iallfall huset vårt tilbake, mor.» Moren svarte stille: «Det spiller ingen rolle, så pass må vi da ofre for friheten.» Hun har ofret mye, mye mer, men hun vet at ikke noe offer er for stort. Mange tusen norske kvinner er som henne. Deres innsats er deretter. Hjelp dem og la dem merke at forståelsen av hva deres innsats er verd er til stede. De fortjener det.

Det illegale arbeidet.

I høst, da fremgangen på vestfronten var på det høyeste og en regnet med at krigen senest ville være slutt til jul, var det en del mennesker som plutselig fikk det travelt med å komme med i det illegale arbeidet. Det var folk som før hadde holdt seg så langt borte som mulig fra alt som smakte av illegalt. Det var jo farlig, de kunne risikere å bli tatt! Men de siste to-tre månedene av krigen kunne de nok være med, så lenge var det sannsynlig at de ville klare det uten å komme i politiets klør, eller om de ble tatt, ville fengselsoppholdet bare være en kort tid. Men så sluttet krigen ikke, det ble litt stillstand og også litt tilbakegang. Det ble til dels slutt med disse menneskenes iver, de ble stille og trakk seg litt tilbake. Nå er stemningen igjen snudd om og derved kommer disse «ivrige», «modige» menneskene igjen, sammen med nye, som ber om å få «oppdrag» å utføre. Vi er selvsagt glad for all ærlig vilje og hjelp som blir tilbudt i det illegale arbeid. Men det er ikke alle som egner seg for slikt arbeid. De bør heller være kontrollører og passe på at H. L.s paroler blir overholdt. Det er ikke det minst viktige arbeid. Vi regner også med at det nå er knapp tid til å lære op nye folk i det illegale arbeid. Vi som har arbeidet illegalt en stund, vet nemlig at det følger visse «barnesykdommer» med det illegale arbeidet den første tiden. Kikhosten kan f. eks. være temmelig lei, denne «kiken» for å få greie på mest mulig og denne «hosten» for å få fortalt alt mulig. Sykdommen kan trekke i langdrag, de som er angrepet blir sannsynligvis ikke helbredet før krigen er slutt og i mellomtiden har vi hatt alle ubehagelighetene med «ettersykdommer» o. l. Nei, det får heller være nå. Når vi har bruk for hjelp, vet vi selv hvem vi kan bruke, og vi vil ha rett til selv å velge dem. Vi ønsker heller ikke at de vi pleier å arbeide sammen med, skal sende oss sine kjente på halsen uten først å ha rådført seg med oss. Det må være en selvfølge at en selv skal bestemme om det skal slutes ny kontakt og med hvem.

Denne regel må vi forlange at alle følger. I det illegale arbeid må vi bruke omtanke og vise disiplin for at arbeidet fortsatt kan utføres så effektivt som mulig.

Den 26. februar foretok nazistene i Oslo og Aker plutselig en del avskjedigelser. I alt 62 kommunale funksjonærer fikk avskjed. Reaksjonen var spontan. Kommunal-nyttets artikkel om disse avskjedigelser, må betraktes som en parole, idet K.K. (Koordinasjonskomiteen) godkjente det som var skrevet. I London radio ble artikkelen lest opp.

Avsatt i henhold til Reichskommissars forordning.

Da nazistene fikk makten i kommunene, gikk de straks i gang med avskjedigelser. På den måten mente de å kunne gjennomføre en systematisk «utrenskning av upålitelige elementer». Hjemmefronten svarte med blokade av offentlige stillinger, og virkningen viste seg snart. Nazistene innså at de ikke kunne skaffe nye folk i stedet for dem som ble avskjediget, og at fortsatt utrenskning ville føre til at hele den offentlige forvaltning gikk i stå. Avskjedigelsene ble færre og færre og holdt til slutt praktisk talt helt opp. Det kom ro over administrasjonen. Gode nordmenn fikk følelsen av at det til en viss grad gikk an å arbeide skikkelig under naziordførerne. Ikke fordi man ville gå deres ærender, men fordi man visste at Norge er vårt land, ikke tyskernes, at kommunen er vår kommune, ikke lakeienes, og at det er oss som må føre ansvaret for forsyning og fordeling til befolkningen, oss som har interesse av at det forvaltningsapparat som skal tre i funksjon etter befrielsen, ikke unødig er brakt i ulage. På denne måten har tingene gått i et par år nå. Nazistene, som rår over en helt utilstrekkelig stab, og som praktisk talt ikke har folk med faglig innsikt eller administrativ dyktighet, har unngått den skandalen det ville ha blitt om de hadde måttet overta administrasjonen alene, og vi på vår side har greidd å verne verdier som vi tror vil være av stor betydning etter befrielsen. Den eneste bebreidelse vi kan gjøre oss er at vi kanskje har tatt ansvaret for tungt, at vi av hensyn til befolkningen og for å hindre kaos har raket kastanjene ut av ilden for nazistene.

Så har de plutselig slått til, foreløbig i Oslo og Aker. En rekke av våre kolleger er avskjediget, atskillige er arrestert. Hvorfor har nazistene gått til dette skritt. Noen forklaring er ikke lett å gi. Så dumme er de ikke at de ikke skjønner at de slår bena under sin egen virksomhet i kommunene. Kanskje har man funnet å måtte gi en konsesjon til medlemmenes hevnfølelse. Først og fremst skyldes det vel at makt-haverne har en følelse av at det bærer galt av sted med dem, de synker dypere og dypere ned i myra. Av desperasjon og for å skjule sin egen frykt slår de vilt om seg, noe må skje, noe som gir dem inntrykk av egen makt og styrke. Men med dette får det være som det vil. Erfaring

har vist at det ikke lønner seg å prøve å finne motivene til en gal manns handlinger. Det som vi må vite er hva vi skal gjøre, hvorledes vi skal svare på utfordringen.

Vårt svar:

Det er mange tomme stoler i kommunene i dag. Hvordan skal det gå med arbeidet til de avskjedigede? hvordan skal vi gjenværende forholde oss når våre kamerater er satt på porten?

Først kaldt vann i blodet. Vi skal beherske oss. Det tjener ikke til noe å la sine følelser få fritt løp. Vi skal bli i vårt arbeid inntil hjemmefrontens ledelse gir oss beskjed om å forlate det.

Men vi skal ikke gjøre arbeidet til de avskjedigede. Vi har prøvd å unngå kaos. Nå har nazistene valgt å skape det, og det er deres ansvar, ikke vårt. Ikke et spadetak mer enn før gjør vi. Hver eneste lønnstaker vet godt med seg selv hvilket arbeid han gjorde tidligere og hvor meget han gjorde. Gjør han noe ut over det, da sviker han sine kamerater og legger grunnlaget for nye avskjedigelser. Ligningen blir kanskje forsinket. La den bli det. Budsjettforslaget blir ikke ferdig i tide. Neivel, så blir det ikke det. Du har dine bekymringer, nazistene har sine, og dette er nazistenes. La det være klart for deg selv og for alle andre: Vi arbeidet lojalt så lenge det var mulig, nå har nazistene rykket grunnlaget bort, og de bærer ansvaret for at det går galt. Vi kan i hvert fall ikke hindre at den bitre stemning som nå rår, vil gi seg utslag i likegyldighet i tjenesten. La dem prøve å bevise at det går an å administrere en kommune videre etter at en rekke funksjonærer er avskjediget, men hjelp dem ikke med å bevise det, tvert imot.

Situasjonen har medført en skjerpelse av tidligere paroler. Det har tidligere vært gitt tillatelse til overtidsarbeid ved ligningskontorene og ved visse andre administrasjoner, hvor det var nødvendig av hensyn til norske interesser. Etter at en rekke funksjonærer er avskjediget, er parolen nå:

Slutt på alt overtidsarbeid.

Nå er det krig. Nazistene ønsker krig på kniven. De skal få det. Hver eneste kommunal lønnstaker står i dag under krigens lov. Ingen vil svikte. Flid, pliktfølelse og arbeidsomhet er utmerkede egenskaper, men nå gjelder noe annet. Vilje til kamp, det er det som teller i dag.

Ingen utfører de avskjedigedes arbeid.

Ingen øker tempoet.

Ingen utfører overtidsarbeid.

La nazistene beordre, la dem true. Vi står fast. Denne linjen vil hver mann gå inn for å holde.

Ingen sviker.

Denne holdning gjelder for de kommuner som blir rammet av avskjedigelser.

Unntak fra «blokaden» gjelder nå som før,

sykehusbetjeningen, brannstjenestemennene og de av luftvernmannskapene som har møteplikt ved flyalarm.

Kløften.

Avskjedigelsene kom som et slag for mange. Ikke bare for våre folk. Mange av nazistene er lange i fjeset om dagen. De har vært så snilde og pyntelige i den seinere tid. Bøller fra 1941 og 1942 var blitt blide og hjelpsomme, men luften er nå gått litt ut av dem. De fislet seg inn på jøssingene, baktalte partifeller og smisket og rodde så en hadde følelsen av å ha fått lus på kroppen når en måtte konferere med dem. De hadde vel trodd at de kunne drive på denne måten en tid til, så skulle det være mulig å komme over på den riktige siden før det ble for sent. Nå kommer plutselig avskjedigelsene og arrestasjonene. Det var hardt, men luften er liksom blitt forunderlig ren. Skillelinjen er blitt så klar at selv de mest blinde ser den. Kløften er blitt dypere og bredere. Men alle våre kjære roere, som trodde at de var godt på vei og nærmet seg land, de står ubehjelpelige igjen på den gale siden og sender lengselsfulle blikk over kløften, mot det forjettede land som viker lenger og lenger unna.

N.S maktet ikke å erstatte de avskjedigede funksjonærer. Da freden kom og funksjonærene vendte tilbake til sine stillinger, viste det seg i mange tilfelle at arbeidet lå slik som de forlot det den 26. februar, uten at noen ting var gjort.

Som en smakebit på hvor elendige og hjelpeløse nazistene var i sitt arbeid, gjengir vi en notis om:

Nazistisk skarpsindighet.

Ligningsfullmektig Gunner Andresen, Aker, ble forsøkt arrestert mandag morgen. Tross en energisk ettersøking lyktes det ikke for statspolitiets kløktige hjerner å finne ham. Han sitter på Grini siden høsten 1943.

Blokaden av offentlige stillinger.

Vi innskjerper igjen blokaden. All illojal opptreden fra almenheten og fra offentlige funksjonærers side vil ikke bli tålt.

Enhver tjenestemann som har med ansettelse å gjøre, må være seg sitt ansvar etter parolen bevisst.

Alle ansettelser, lønnsforbedringer og forfremmelser som er skjedd under NS og tyskerne vil — uansett om de er foretatt etter beordring eller søknad — etter krigen bli tatt opp til revisjon. Enhver som har brutt parolen, må senere stå til regnskap og ta konsekvensene.

Husk:

1. Propagandamøter av enhver art er boykottet.

2. Ledige offentlige og halvoffentlige stillinger søkes ikke av nordmenn.
3. Parolen gjelder alle offentlige og halvoffentlige stillinger. Unntatt fra parolen blir sykehusbetjening, leger og pleiepersonale i sin alminnelighet samt de aktive mannskaper og befall ved landets brannvesener.
4. For alle gjelder: Innenriksdepartementets søknad- eller personalskjemaer utfylles ikke.
5. Støtt heimefronten og vær lojal. Det er et ledd i kampen for Norges frihet.

KOMMUNAL-NYTT NR. 18 AV 9/3 — 1945:

Så å si hele dette nr. gjengis, dog uten kommentarer.

Stille etter stormen.

Det er stille i kommunene i dag. Den andre uken er snart gått til ende etter avskjedigelsene og arrestasjonene. Noen stoler er tomme. Nazistene har ikke en gang gjort forsøk på å få nye folk i dem. Livet går videre. Alt er rolig — på overflaten. Men alle er klar over at nå er krigen brakt inn på arbeidsplassen. Alle vet hvordan en skal forholde seg, vet at det kaos nazistene har skapt ved avskjedigelsene, det er det ikke vår sak å hjelpe dem ut av. Ingen legger seg i selen for «å få det til å gå».

Det er ikke morsomt å måtte bli igjen etter at mange av våre kamerater er satt på porten, ikke lett å arbeide videre under nazistiske sjefer. For mange kan situasjonen bety en ulidelig nervepåkjenning. Men behersk deg foreløpig. I dag er parolen: *Ta det med ro!*

Parolene og måten de blir mottatt på.

Når en parole blir sendt ut, har det som oftest hendt en del ting like i forveien som bevirker at en større eller mindre gruppe av befolkningen krever at noe blir gjort, og Hjemmefrontens ledelse og dets hjelpere finner ut hva som bør gjøres på grunnlag av de opplysninger de innhenter fra de frontavsnitt hvor det i øyeblikket er mest nødvendig med en større aktivitet. Nå sist var Oslo og Aker kommuner kommet i brennpunktet som følge av de avskjedigelser som var foretatt. Vi som var igjen ventet og krevde en ordre fra «høyere hold» om hva vi skulle foreta oss, og ordren kom. — Omtrent alle mottok parolen slik som en parole skal mottas, de leste den og lystret, uten å nøle, uten å diskutere den. De har ikke utført en times overtidsarbeid etterpå og unnlater konsekvent å røre noe av det arbeidet som tillå en av de kolleger som er avskjediget.

Bare noen enkelte kan eller vil ikke forstå at en parole er en ordre som skal og må gjennomføres. Når vi får en ordre fra en lovlig innsatt overordnet i kommunen, faller det oss ikke inn å styrte rundt til våre kolleger og diskutere ordren og muligheten av å få den forandret. Selv følgelig ikke. Vi utfører nøyaktig det vi har

fått beskjed om å gjøre. På samme måten må vi reagere overfor en parole. Nye opplysninger meddeler vi det ledd vi selv har forbindelse med, og så er vi ferdig med det. Melding om mulige forandringer kommer gjennom de samme ledd. Å diskutere en ordre som er gitt, er fåfengt. Kommunal-Nytt har gjentatt dette om og om igjen, men det viser seg likevel at noen få har klart å overse det. Det må enten skyldes manglende evne eller manglende vilje til å forstå. Hva som enn er grunnen, er det iallfall klart for enhver at vedkommende er dårlig skikket til å inneha stilling i kommunen. Det er et farlig stempel å få på seg. Enkelte unnskylder seg med at de ikke vet om parolen kommer fra ansvarlig hold, til tross for at de mottar den fra kolleger som nyter alminnelig tillit. Disse tvilene er derimot ofte svært raske når det gjelder å lystre ordre fra nazisjefer. Enkelte overholder til og med den taushetsplikt nazistene pålegger dem, selv om de skjønner at deres «lojalitet» kan skade gode nordmenn. Den store masse av kommunale arbeidere og funksjonærer som gjør sin plikt mot hjemmefronten, forlanger at den siste lille «tvilende» rest nå gjør felles sak med dem.

Fra Hjemmefrontens ledelse.

Vær med og forbered rettsoppgjøret.

Den uro som har vist seg i enkelte befrikkede land skyldes for en stor del misnøye med rettsforfølgningen mot landssvikerne. Folket har reagert mot at myndighetene ikke gjør raskt og effektivt opp med dem som har sveket, og mot at mange av landsvikerne tilsynelatende ikke bare slipper straff, men endog fortsetter i framskutte stillinger i samfunnet. Vi vet nå at myndighetene ofte er like ivrige som folket etter å fremme rettsoppgjøret. *Det er mangelen på et klart og sikkert bevismateriale som har sinket rettsforfølgningen uten at noen har villet det.* Dette må vi lære av.

Vi skal ha et rettsoppgjør med landssvikerne i Norge. Ikke lynchjustis og selvtekt etter nazistisk mønster. Vi vil ikke sette flekk på våre rettstradisjoner og skaffe landssvikerne uførtjent medlidenskap. Ingen urett er så stor at ikke retten kan dømme den. Men vi skal ha et raskt og effektivt rettsoppgjør, ingen byråkratisk sendrektighet eller sentimental overbærenhet — slik som landssvikerne håper. Enhver svisker skal stå til ansvar og få sin strenge, velfortjente straff — enten han er stor eller liten.

Våre myndigheter ute og hjemmefrontens organer har gjort sine forberedelser, men oppgaven er stor og trenger assistanse. Hver norsk mann og kvinne kan uten fare for egen sikkerhet være med på å forberede et raskt og rettferdig rettsoppgjør ved å hindre at beviser går til spille. Alle må nå begynne å skrive ned det de vet eller kommer over av opplysninger om landssvikere og deres forbrytelser, for å lette politiet og domstolene i deres arbeid. Prøv ikke å bringe opplysningene videre i dag. Gjem dem

på et sikkert og tørt sted og lever dem til nærmeste politimyndighet når landet er fritt igjen. *Vær oppmerksom på følgende:*

Skriv ikke ned rykter eller løst snakk, men bare kjensgjerninger som du har sikker viten om. La ikke nedtegnelsen få farge av personlig forbitrelse og hevnfølelse. Det er den rene sannhet som interesserer. Stol ikke på at det du vet er alminnelig kjent. Det kan være et mistak. Men oppgi andre vitner som kjenner til saken. Ta med alle enkeltheter ved det du skriver om. Når? Hvor? Hvordan? Tidfest nedtegningen av opplysningene.

Disse ting har det særlig interesse å få vitnefast på det rene:

1. Hvem er medlem av NS? Hvem har vært medlem av NS etter 9. april 1940 og meldt seg ut etterpå? Når meldte han eller hun seg ut?
2. Hvem er med i Hirden, Germanske SS eller liknende nazistiske kamporganisasjoner?
3. Hvem har angitt gode nordmenn til norsk eller tysk politi?
4. Hvem har utpekt norske gisler mot fienden?
5. Hvem står i Gestapos eller Statspolitiets tjeneste?
6. Hvem har torturert eller brukt vold mot gode nordmenn under forhør eller i fengsel?
7. Hvem har stjålet eller ulovlig tilegnet seg verdier f. eks. fra norske organisasjoner som er oppløst, eller fra privatpersoner som har måttet reise fra landet?
8. Hvem har tjent seg rik på krigen ved arbeid for tyskerne?
9. Hvem har ansvaret for ulovlige avsettelse av offentlige tjenestemenn eller tillitsmenn?
10. Hvem har ansvaret for ulovlige bevilgninger av offentlige eller private kasser?
11. Hvem hjelper fienden med å forberede eller sette i verk ødeleggelse av norske verdier f. eks. under en tilbaketrekning?

KOMMUNAL-NYTT NR. 19 AV 20/3 — 1945:

Alle som interesserer seg for kommunepolitikk, bør lese denne artikkel om:

Norsk og Amerikansk demokrati.

Enhver vet hva demokrati er. Det er folkestyre. Folket bestemmer hvorledes det skal styres og peker ut dem som skal styre. Det er for dette demokrati vi kjemper, og et av de få etterkrigsmålene vi er enige om, er at vår styreform skal være demokratisk. Imidlertid kan det være av interesse å se litt nærmere på begrepet demokrati. Det behøver ikke være identisk med det styresett vi hadde i Norge før okkupasjonen. I De Forente Stater er styreformens minst like demokratisk som i Norge, men på mange måter gir demokratiet seg andre utslag. Kommunal-Nytt har funnet at det kanskje kunne være av interesse å gi en oversikt over de viktigste ulikheter. Vi tar intet standpunkt og det får stå

enhver av leserne fritt å finne ut om det er trekk i det amerikanske demokrati som med fordel kunne omplantes til Norge. Redegjørelsen for amerikanske forhold bygger på de svenske økonomer Alva og Gunnar Myrdals bok «Kon-takt med Amerika». Et av de vanligste ord i amerikansk demokrati er «leadership». Det får vel nærmest oversettes med ledelse, og en nordmann får straks bange anelser og tenker på «fører» og nazisme. Men dette er en misforståelse. Det amerikanske demokratiet som bygger på opplysningstidens filosofi er dypt forankret i den enkelte amerikaners sinn. Oppdragelsen og hele kulturlivet har gjort at demokratiet er blitt en ganske annen levende realitet for den jevne amerikaner enn for nordmannen. Han er seg vel bevisst sine demokratiske rettigheter og er ikke villig til å gi slipp på en tøddel av dem. Men hvis en mann blir valgt til et ombud, så skal han også i det begrensede tidsrom valget gjelder, få slike arbeidsvilkår at han blir i stand til å utrette noe. Han skal få ledelsen og andre skal støtte ham lojalt. Derfor peker amerikanerne som oftest ut en enkelt mann til å løse en oppgave, der hvor vi betjener oss av en komité. De er ikke redde for å legge meget makt i hendene på en mann. Noen utglidning mot nazisme fører dette ikke til. Ordningen er basert på frie valg, og den valgte står hele tiden i søkelyset fra en fri og våken presse. Denne særpregethet ved det amerikanske demokrati — at det for et bestemt tidsrom er villig til å legge stor makt i hendene på én mann — er så meget eiendommeligere når man ser den på historisk bakgrunn. I de fleste andre land har folkerepresentasjonen skrittvis øket sin innflytelse på bekostning av et opprinnelig eneveldig byråkrati. Det amerikanske demokrati bygger derimot på en revolusjon og selve byråkratiet har derfor ingen annen bakgrunn enn parlamentarismen. Det har derfor ingen ting å gjøre med autoritært styre, når man legger stor myndighet til én mann.

Han blir ikke diktator, men amerikanerne finner at når en mann settes til å gjennomføre noe, så skal han også få den myndigheten som er nødvendig for virkelig å få gjort noe, og dette gjelder hva enten han er president, borgermester, skolebestyrer eller fagforeningsmann. Skjønt undervisningsvesenet ligger betydelig høyere enn i Norden, og skjønt folk flest har et ganske annet kjennskap til sosiologi, tar amerikaneren samfunnsproblemer mindre teoretisk. Hans reaksjon på de fleste praktiske problemer er at en må prøve å få den rette mann til å løse dem. Og — som vi kommer til siden — det behøver ikke være en fagmann, for eksperter kan en engasjere til hjelp, men det skal være en mann med energi, pågangsmot, optimisme og effektivitet.

En annen typisk egenskap ved det amerikanske demokrati er velgerens gjennomførte uvilje mot gjenvalg. Det vil være kjent at inn-til denne krig brøt ut hadde ingen president

vært gjenvalgt mer enn én gang, og den samme tendens gjør seg gjeldende gjennom hele det politiske liv, bortsett fra senatet, som står i en særstilling. Gjennom denne stadige fornyelse av representantene har man naturligvis det beste korrektiv mot diktaturtendenser, og det er lettere å gi en mann stor makt, når det skjer for et kortere tidsrom. Men amerikanerens uvilje mot gjenvalg skyldes likevel ikke først og fremst dette. Amerikaneren mener at etter en eller to valgperioder har en mann fått anledning til å vise hva han duger til og har utrettet det beste av hva han evnet i den stilling. Nå bør en ny mann få sjansen. Det amerikanske synet står her i avgjort strid med hva som har vært praksis i Norge. En mann som her kom på en valgliste, enten det nå gjaldt stortingsvalg eller kommunevalg, fikk i alminnelighet «klippekort». Hvis han uten å ha frasagt seg valg likevel ikke ble stilt opp på listen neste gang, kunne folk med atskillig sikkerhet regne med at han hadde forbrutt seg temmelig grovt. I denne artikkel vil vi, som nevnt, ikke innlate oss på noen vurdering, men for at ikke bildet på dette punkt skal virke fortegnet, finner vi å måtte peke på at det norske systemet fører til at representantene får et intimere kjennskap til sakene, og det gir dem anledning til å vokse med oppgavene.

Et tredje typisk trekk ved det amerikanske demokrati er de strenge krav de stiller til kandidatens personlige og rent moralske egenskaper. For dem som har forlest seg på gangster-skildringer kan denne påstand synes underlig, men tross alle lett synlige unntakelser er det likevel riktig at amerikanerne i langt høyere grad enn oss beskjefter seg med kandidatens person. Myrdal begrunner dette rent historisk. Utgangspunktet er bonde demokratiets oppfatning, at ethvert fornuftig menneske skjønner seg på politikk. En trenger eksperter for å utrede detaljer, og eksperter kan en bestille fra et universitet, men det er legmannen, velgeren, som har rett til å bestemme. Nå kan ikke alle bestemme, folket må derfor av sin midte velge representanter som i alles sted utøver alles makt. For å lede behøves ikke spesialtrening i de forskjellige fag. Men lederen bør være et bra og godt menneske, for at man skal kunne betro ham den store myndighet å utøve samfunns makt på folkets vegne.

Våre lesere vil kanskje synes at dette om norsk og amerikansk demokrati faller utenfor Kommunal-Nytts ramme. Uten å ta del i diskusjonen om etterkrigsproblemer har vi ønsket å peke på at demokratiet også kan ikle seg andre styreformers enn dem vi er vant til her hjemme. Vi har ikke ønsket å uttale hva som er best, norsk eller amerikansk demokrati. Bare på ett punkt vil vi fravike objektiviteten, nemlig når det gjelder det tredje punktet som er behandlet ovenfor, amerikanernes krav til kandidatens personlige egenskaper. Dette kan føre til bigotteri, til en småskåren dømmeskye, men det

betyr at den som søker valg til et ombud, ham kan man spørre: «Hvem er du, at folket skal overdra sin makt til deg?» Nettopp dette spørsmålet vil vi komme til å stille hver eneste kandidat som stiller seg til valg i stat og i kommune etter krigen. Ham skal vi møte med spørsmålet: «Hvem er du? Hva var din innsats i de 5 lange årene, at vi skulle gi deg makt og ledelse under arbeidet med å bygge opp igjen landet vårt?»

KOMMUNAL-NYTT NR. 20 AV 10/4 — 1945:

Vi forbereder oss på sluttkampen, og Hjemmefrontens Ledelse har sendt ut 2 paroler som vi gjengir, den første er dog litt kommunalisert av oss.

Før seiren er vår.

Krigen går mot sin slutt. De store nederlag som tyskerne nå lider på vestfronten gjør at alle er klar over at det i høyden kan være spørsmål om uker før Wehrmacht er knekket i Tyskland. Stemningen er derfor høy i dag. Mange vil gjerne ta seiren på forskudd, og samtidig hører en fra flere kanter følgende spørsmål reist: Kan det være nødvendig med mer sabotasje nå? Vi har ofret så meget, både av gode nordmenns liv og av materielle verdier på vår kamp mot okkupasjonsmakten. Kan det være nødvendig å ofre mer, nå som seiren så å si er vunnet? Er det ikke mulig å ta en aldri så liten benvei i innspurten og å la soldatene ved fronten greie det som står igjen, uten at vi påtar oss nye ofre?

Det kan være nødvendig å minne om hvorledes stillingen i virkeligheten er. I Tyskland blir Wehrmacht sikkert og uavvendelig malt i stykker. Men det er intet tegn til kapitulasjon, annet enn av enkeltpersoner og mindre grupper, og den allierte overkommando er da også kommet til det standpunkt at i virkeligheten er det ingen til å kapitulere. Utenom det nazistiske Tyskland er det i dag ikke noe Tyskland, og seiren er ikke vunnet før hele landet er besatt. Nazistene kjemper som den mann som vet at bak fronten venter det ham ikke annet enn galgen.

Hvorledes reagerer tyskerne og deres håndlangere i Norge? Det har vi fått se i de siste månedene. Etter at det i lengere tid ikke hadde funnet sted henrettelser og etter at det siden «Westfalen»-katastrofen ikke var sendt politiske fanger til Tyskland, har en ny terrorbølge nå skyllet over landet. Mange gode nordmenn er blitt myrdet som hevn for militære aksjoner som tyskerne ikke har formådd å avverge, og deportasjonene er gjenopptatt. Under ledelse av morderen Rogstad har N.S. samtidig satt inn en ny hetz-kampanje. Det er kampen om Norge som er innledet. Den kamp om Norge etter at Tyskland er beseiret som Terboven og Quisling med kaldt blod forbereder. Det er et bitte lite ledd i denne forberedelse når så mange kommu-

nale tjenestemenn nylig ble avskjediget og en del av dem arrestert.

Det er klart at det norske folk ikke kan se på disse forberedelser uten å gjøre mottrekk.

Vårt svar kan bare være ett: Skjerpet kamp. Operasjonene mot militære mål må selvsagt fortsette etter de planer som er lagt, uansett hva som hender. Dersom fienden går videre på den linjen han nå er slått inn på, dersom gisler eller politiske fanger blir myrdet eller deportert, vil nye kampmidler og kampformer bli tatt i bruk.

Slik som den militære situasjon er blitt nå, er fienden på ingen måte usårbar. Og han vet det selv. Hans blinde terrorhandlinger er i seg selv et vitnesbyrd om uro og usikkerhet. Vi kjenner hans svake punkter og vi er klar over hvor vi kan ramme ham. Drevet til det ytterste kan vi lett skape en situasjon her i landet som fienden vil angre på at han har framkalt.

Vi retter derfor i dag en inntrengende appell til alle kommunale lønnstakere: Tro ikke at seiren alt er der. Gjør deg klar til skjerpet kamp. Situasjonen kan hvilken som helst dag bli satt på spissen. Da må vår front være uten brist, som de var det de som falt, som våre sjøfolk, flygere og soldater er det. Hver kvinne og hver mann må være rede til å gjøre sin innsats, sitt offer. Det skylder vi landet og vårt folks framtid. Det skylder vi våre drepte kamerater. Derfor lyser vi ikke fred, men kamp over deres minne.

Fra Hjemmefrontens Ledelse.

I den senere tid har N. S. fylkesførere flere steder innkalt folk til møter. De er der forelagt erklæringer mot sabotasjen og bolsjevismen, og er blitt stilt overfor valget mellom å skrive under eller å bli betraktet som medansvarlig, med de følger det vil få.

Dette kan vi ikke finne oss i. Det er svikt mot fronten å møte opp. Det er dobbelt svikt å skrive under erklæringer til bruk for N. S. propaganda mot hjemmestykker som med store offer kjemper for å hindre fienden i å transportere forsterkninger fra Norge til frontene i Tyskland.

Det er likegyldig hvilke trusler som blir brukt. Den dag de som kommer i kamplinjen bøyer unna bare fienden truer, den dag har vi ingen front. Møt ikke opp frivillig. Dermed har du allerede blottet en svakhet som fienden vil vite å utnytte til hardere press. Blir du hentet med makt, skal du nekte å innlate deg i diskusjon med fylkesføreren. Du kan lett komme til å si ting du vil angre eller gjøre din stilling farligere. Skriv selvsagt ikke under noen erklæring. Det er forræderi.

KOMMUNAL-NYTT NR. 21 AV 18/4 — 1945:

Den nye tid krever sterke menn. Skuffelsen over at enkelte fagsjefer og overordnede funksjonærer har opptrådt svakt og vist en mindre

god holdning under okkupasjonen gir vi her uttrykk for i en artikkel om hva vi krever av en overordnet.

Hva vi krever av en overordnet.

Hvis en på bred basis vil forsøke en vurdering av hvorledes de forskjellige grupper av offentlige lønnstakere har opptrådt under okkupasjonen og naziststyret, kan en gjøre atskillige interessante refleksjoner. Yngre folk har gjennomgående vist større kampvilje og større dristighet enn eldre. En kan videre slå fast at mennene i denne tiden ikke har noe å la kvinnene høre. Når det gjelder å ta et helt standpunkt, å finne den enkle, klare linje, og å stå og falle med den, kan de kvinnelige lønnstakere stå som et forbilde.

Stiller en opp mot hverandre fagsjefer, overordnede funksjonærer og underordnede, så er det tydelig for alle at fagsjefene har vist seg mest svake og unntakende, dernest kommer de overordnede funksjonærer, mens de underordnede har vist den beste opptreden. Naturligvis forekommer massevis av unntak, men tendensen er meget klar. Fenomenet er ikke særpreget for kommunene. Tar vi f. eks. lærerstanden, så finner vi at nesten de eneste svake punkter i deres imponerende front representeres av rektor og overlærere. Hva er grunnen til dette merkelige fenomen? Sjefene er jo folk av samme art som de underordnede, og de har vel ikke avansert fordi de var de dårligste. Delvis er grunnen at de overordnede sitter i en vanskeligere stilling. De har ansvaret ikke bare for seg selv, men også for sin etat. På den ene siden står de under press fra nazistiske ordførere og utvalg, på den annen side har de fornemmelsen av at hjemmefrontledelsen savner forståelse for deres spesielle vanskeligheter. Den aktive og påpasselige hjemmefrontmann framtrer ofte for fagsjefen som noe av en kverulant, en overmåte plagsom og uhyre ensidig herre. Forsiktig, som sjefen gjerne er, ute av vane med å ta klare standpunkter, prøver han å baute seg fram mellom skjærene, gi keiseren hva keiserens er og hjemmefronten hva hjemmefrontens er. Vi må ha lov til å spørre om vi ikke kan kreve mer av en overordnet enn av en underordnet, mer dømmekraft, mer personlig mot. Og han som har den høyere stilling og den bedre lønn, han som er satt til å lede, plikter ikke han å gå foran og vise veien i en vanskelig tid? I stedet for at de andre skal måtte hale ham med. Dette bringer oss inn på et meget aktuelt spørsmål: Hvilke egenskaper hos en mann er det som har gjort at han har avansert? Har de siste årene lært oss at vi bør legge om avansementspolitikken, søke å få fram folk med andre egenskaper?

Kravene til oss alle er forskjellige i krig og fred. I rolige tider kommer en langt med forsiktighet, sindighet, pyntelighet og litt snuhet, helst når disse egenskapene er paret med en velutviklet sans for eget beste og personlig

trygghet. Slike folk har i rolige tider stor evne til å få administrasjonsapparatet til å fungere jevnt og sikkert, til å overvinne friksjon. Men er det så at de overordnede i denne tiden ikke har holdt mål med sine underordnede, da mener vi likevel at en, når alle de ledige avansementsstillingene skal besettes etter krigen, bør spørre mer etter egenskaper som i denne tiden har vist seg verdifulle, etter mot, uselvskhet og handlekraft, kort sagt etter personlighet.

For de som etter krigen skal ha ansvaret for ansettelsene, må det derfor stilles til rådighet organer som kan gi de best mulige opplysninger om søkerens opptreden og arbeid under okkupasjonen.

Proklamasjon fra Hjemmefrontens Ledelse.

De allierte soldater kjemper seg inn i Tyskland for å bryte den siste motstand. Vi følger dem med spenning og forventning. Deres kamp er vår kamp, deres seire våre seire. Norske sjøfolk, flygere og soldater er med i sluttslaget, hver på sin post. Også norske hjemmestyrker er gått til angrep for å hindre fienden i å føre tropper fra vårt land til de avgjørende frontene.

Tysklands sammenbrudd er nær, men tiden omkring dette sammenbrudd vil stille større krav til vår offervilje, vår disiplin og vårt samhold enn noensinne før. Den innsats vi yter, vil avgjøre vårt lands lykke for generasjoner framover.

Fienden har planer om å legge vårt produksjonsliv øde. Om så skjer, vil våre hjemmestyrker møte ham med vepnet makt. Andre nordmenn må følge de direktiver som i en slik situasjon vil komme fra Den norske Regjering, Forsvarets Overkommando og Hjemmefrontens Ledelse.

Samtidig prøver fienden å undergrave vår tillit til framtiden, og skape splid og mistenksomhet nordmenn imellom. Dette skal ikke lykkes.

Takket være de ættledd som har levet og virket for oss, har vårt folk i mer enn hundre år vært på stadig marsj framover, mot større sosial rettferd, mot en sterkere utjamning klassene imellom, mot en høyere levestandard. Vårt folkestyre, vår rettssikkerhet, vår rett til å tenke, tale og skrive fritt, vår respekt for den enkeltes menneskeverd, bygger ikke bare på grunnlov og lov, disse verdier er også trygt forankret i hver nordmanns sinn. Derfor er vår kamp mot de nasistiske undertrykkere blitt hele folkets kamp, og derfor har alle fiendens forsøk på å slå sprekker i vår front ved å sette samfunnsklasse mot samfunnsklasse, hjemmefront mot utefront, slått feil.

Derfor er også hjemmefronten blitt en folkeorganisasjon, der menn og kvinner fra alle samfunnsklasser kjemper side ved side. Utenfor står bare de som er gått i nazismens tjeneste og de som av svakhet eller frykt unndrar sine krefter fra kampen. Innen hjemmefronten spør ingen om politisk parti eller religiøs oppfatning, bare om vilje og evne til strid for Norges frihet.

Hjemmefrontens Ledelse representerer hele den kjempende hjemmefront i intimt samarbeid med våre konstitusjonelle myndigheter utenfor landets grenser. Den er sammensatt av aktive hjemmefrontfolk. Veien til Hjemmefrontens Ledelse går gjennom aktiv og disiplinert innsats innenfor kampforganisasjonene. Den har ligget åpen for menn av alle partier, og alle samfunnsklasser er representert.

Hjemmefrontens Ledelse ser på sin oppgave som løst når krigen er over og vi igjen har lovlig styre i landet, men den ånd som har preget kampen må leve videre. Vilje til saklighet og respekt for alle som gjør en innsats i Norges tjeneste har skapt et aktivt samhold over partigrensene. Dette må vi berge over i fredstiden med dens frie meningsbryting mellom partiene. For den krise vårt folk gjennomlever er ikke overvunnet i og med at fienden er ute av landet. Det veldige gjenreisingsarbeidet som forestår, vil kreve at vi setter alle krefter inn i full gjensidig tillit.

Hjemmefrontens mål er et fritt Norge rensset for nasisme.

Straks krigen er over, må vi derfor

1. gjenopprette fullt folkestyre etter Grunnloven og så snart det er teknisk mulig, holde valg til storting og kommunestyre,
 2. gjenreise vårt norske rettssamfunn, oppheve alle fiendens politiske lover og forordninger og prøve dommer og administrative avgjørelser på fritt grunnlag,
 3. Løslate alle politiske fanger, sørge for at de som er deportert til utlandet, blir sendt hjem raskt og trygt, og gi dem som er særlig hardt rammet av fiendens overgrep oppreisning og erstatning.
 4. Få krigsforbrytere og landssvikere hurtig og rettferdig dømt i samsvar med gjeldende lov.
 5. Slå hardt ned på dem som har beriket seg på samarbeid med fienden.
 6. Skaffe til veie de størst mulige mengder av livsviktige varer og fordele dem på en rettferdig måte.
 7. Sørge for at alle får nyttig arbeid ved en aktiv beskjeftigelsespolitikk og kontroll med arbeidslivet.
 8. Gjennomføre et rettferdig forhold mellom priser og lønninger.
- I framtiden må vi føre en målbevisst og vid-synt politikk med sikte på*
1. Å trygge Norges frihet og selvstendighet.
 2. Å skape et samfunn med sosial sikkerhet og arbeid for alle, å høyne levestandarden ved å gjenoppbygge landet og øke dets produktivkraft.
 3. Å la alle evner komme til sin rett ved å gi ungdommen rikere muligheter for opplæring og studium, uansett økonomiske kår.
 4. Å fremme solidariteten mellom de forskjellige samfunnsgrupper og styrke nasjonal samkjensle.

5. Å medvirke aktivt til å trygge en varig og rettferdig fred og å oppfylle de forpliktelser som en internasjonal sikkerhetsorganisasjon vil kreve.

Alle nordmenn ute og hjemme kjemper for framtidens frie Norge.

«Og har vi ikke det land ennu, så skal vi vinne det jeg og du!»

KOMMUNAL-NYTT NR. 22 AV 8/5 — 1945:

Dette nr. ble skrevet mandag 7. mai før vi visste at tyskerne hadde kapitulert. Det ble trykt samme kveld på vanlig måte, men tirsdag 8. mai var distributørene opptatt med alt annet enn illegalt arbeid. Vi var frie og kunne arbeide legalt. Imidlertid har to av artiklene fremdeles aktualitet, og vi gjengir dem her:

En ny arbeidsdag.

Etter mer enn 5 års kamp er Norge snart fritt igjen. Vi skal ikke prøve å gi uttrykk for de følelser som i en slik stund fyller hver nordmanns sinn. Men la oss vende blikket mot dagen etter seiren, mot de oppgaver som da venter oss.

Norge er i dag et utrolig fattig land, ribbet og nedslitt. Vi mangler ikke bare de fleste forbruksvarer, men det vil ta tid før vi kan begynne å produsere dem. Vi har derfor en trang tid foran oss, hva de materielle goder angår. Skal vi komme fort gjennom denne trange tiden, er det nødvendig at hver mann gjør sitt ytterste. De kommunale lønnstakere har svart på nazistenes avskjedigelser med å sette ned arbeidstempoet. Etter befrielsen må det opp igjen — ikke bare til hva det var før, men betydelig høyere. Vi i kommunen kan stort sett være tilfreds med den innsats vi har gjort i kampen mot okkupasjonsmakten. Vi skal ikke være dårligere når det gjelder å legge ryggen til for å bygge landet vårt opp igjen.

Det vil bli talt mange store ord på seierens dag. La oss prøve å ta noe av begeistringen med oss over i hverdagen etterpå. Skal de forventninger som stilles gå i oppfyllelse, da er det nødvendig at enhver i sitt yrke øker sin innsats, gjør mer og bedre arbeid enn han gjorde før. Slik gjenreiser vi Norge.

Bort med svikerne.

Like fra første dag har vi prøvd å gjøre det klart at etter befrielsen ville det komme et oppgjør med dem som har brutt den nasjonale front, og med dem som har satt seg ut over hjemmefrontens paroler. Mange har kanskje trodd at dette var en tom trusel og at en på seierens dag ville være storsinnet mot dem som falt fra da det røynt mest. Vårt standpunkt er imidlertid ikke diktert av hevnfølelse. Men det ville være en hån mot alle de lojale kommunale lønnstakere om de etter befrielsen fort-

satt skulle måtte arbeide sammen med, og kanskje være underordnet folk som har sviktet sin plikt som gode nordmenn.

I det oppgjør som vil komme, må hver eneste lønnstaker være forberedt på å svare for sine handlinger under okkupasjonen. Strengest vil kravet bli stilt til de overordnede, og hardest vil straffen være over dem. En mann som av frykt eller av andre grunner har brutt den nasjonale front, han savner de egenskaper som er nødvendig for å bekle en overordnet stilling i en kommune, og vi vil forlange ham fjernet.

Under det oppgjør som uunngåelig må finne sted, blir det nødvendig å innhente opplysninger om den enkeltes forhold, for å supplere det materiale som allerede er samlet. Under dette gjelder det at personlige antipatier eller hevnfølelse holdes utenfor. Vi vil ha en hurtig utrenskning, for å få ren luft, men vi skal bygge på norsk rettsopfatning, ikke på gestapometoder. Det vil bli stilt de største krav til rettsind og dømmekraft hos de folk som får med denne sak å gjøre.

Kommunal-Nytt har tidligere trukket opp de alminnelige retningslinjer som må ligge til grunn for en utrenskning, og vi skal ganske kort gjenta hovedpunktene:

Alle NS-medlemmer fratrer øyeblikkelig.

Alle avskjedigede gjeninntreter, med mindre det foreligger forhold som gjør at de ville ha blitt suspendert dersom de hadde vært i stilling.

Det åpnes adgang til å suspendere og deretter avskjedige stripefunksjonærer. Avgjørelsen må naturligvis ligge hos kommunens lovlige myndigheter, men vi går ut fra at det blir truffet en ordning slik at de som i samarbeid med hjemmefrontens ledelse har ledet det illegale organisasjonsarbeid under krigen, får anledning til å uttale seg.

Alle ansettelser og alle opprykninger som har funnet sted under naziststyret prøves på ny på helt fritt grunnlag. Dette vil si at enhver stilling som har vært besatt av nazimyndighetene kunngjøres ledig. Ved besettelsen har den nåværende innehaver intet fortrin, og kommunen har ingen forsørgelsesplikt overfor ham. Alle de som er blitt ansatt på et tidspunkt da offentlige stillinger var blokkert, må bort. Alle lønnsoppykninger prøves på ny, på helt fritt grunnlag. Er det på det rene at en funksjonær under normale forhold ville ha rykket opp i lønnsgruppe på et tidligere tidspunkt, men vedkommende av lojalitet mot parolene har unnlatt å søke om opprykning, gjennomføres nå denne med tilbakevirkende kraft.

For hurtigst mulig å få arbeidere i kommunene, håper vi at utrenskningen kan foregå raskt og effektivt. Vi ber derfor alle kommunale lønnstakere om å yte sin medvirkning. Men husk at vi skal øve rettferd, ikke hevn.

Foruten det som er skrevet om i Kommunalnytt har Kommunalgruppen også arbeidet med

andre ting, og da spesielt rettsoppgjøret etter krigen. Gruppens medlemmer hadde innenfor sine respektive kommuner, utpekt tillitsmenn rundt om i de forskjellige etater. Retningslinjene «angående utrenskningen innen kommunale kontorer etter krigen», ble sendt ut i februar 1945, og hadde følgende ordlyd:

Ang. utrenskning innen kommunale kontorer etter krigen.

Alle er klar over at det etter krigen må foretas en grundig utrenskning blant de offentlige tjenestemenn. Ikke bare medlemmer av NS må vekk, men også mange andre som i okkupasjonstiden på forskjellig vis har forbrutt seg mot hjemmefrontens arbeid og vist daddelverdig opptreden.

Utrenskningen bør naturligvis foregå så hurtig som mulig etter krigens opphør, og det er da nødvendig på forhånd å ha ferdig alt materiale hvorpå anklager skal bygges.

Den kommunale gruppe innen hjemmefrontens ledelse har funnet at nedenstående forhold bør granskes best mulig for alle kommunale tjenestemenn. Alt som er å bemerke må noteres for hver enkelt og oppbevares på betryggende måte, så det kan framlegges når tiden er inne.

I alle kommuner som har egen administrasjon av noen betydning må det pålegges en eller flere meget pålitelige ansvarsbevisste tjenestemenn å ordne denne saka.

Undersøkelsene må foretas med størst mulig diskresjon slik at de ikke blir alminnelig kjent. En kan ellers risikere at undersøkelsene blir motarbeidet og vanskeliggjort.

1. Medlemmer av NS. En gir de opplysninger om disse som kan ha interesse.
2. De som i okkupasjonstiden har meldt seg ut av NS. Hvis mulig angis tidspunktet, eventuelt motivene for deres utmelding.
3. De som ikke ved sitt svar avviste lojalitetserklæringen av 16. desember 1940.
4. De som har brutt parole ved å søke blokkerte stillinger, har latt seg beordre til sådanne, søkt lønnsoppyrking eller har møtt fram til NS propagandamøter. De som har medvirket til handlinger av denne arten, ansees som blokkadebrytere. En regner med at parolen om «Blokade av offentlig tjeneste» skulle være alminnelig kjent for kommunale funksjonærer fra 1/3 1943, for andre utenom kommunene fra 1/6 1943. Paroler som er gitt av anerkjente motstandsgrupper før 1/2 1943, berøres ikke av disse tidspunkter. For dem som har søkt stillinger etter funksjonærer som er arrestert, avskjediget av politiske grunner eller som har latt seg beordre over i slike stillinger, regnes tidspunktet fra NS overtakelse av kommunestyrenes funksjoner.
5. De som har brutt andre paroler, gitt av Hjemmefrontens ledelse eller noen av dens grupper.

6. De som frivillig har samarbeidet med NS eller tyskerne, påtatt seg oppdrag for disse, nytt fordeler, ytet medlemmer av NS og tyskerne gunstbevisninger, f. eks. ved presanger og blomster, skaffet varer osv. Herunder medtas også de som har hatt privat samkvem med tyskere og medlemmer av NS.
7. De som av frykt har vegret seg for, eventuelt nektet å støtte pengeinnsamlinger eller andre hjelpeaksjoner. For dem som har betalt bidrag til en hjelpekasse, men senere sluttet angis motivene for opphøret.

Kommunalgruppen sendte den 13. mars følgende forslag til Hjemmefrontens Ledelse:

Til Hjemmefrontens Ledelse fra Kommunalgruppen.

Utrenskning av svikere fra den kommunale administrasjon.

I det øyeblikk lovlige styre gjeninnføres i kommunene fratrer alle som er, eller har vært, medlemmer av NS. Dette følger av provisorisk anordning av 26. februar 1943. Alle er imidlertid på det rene med at utrenskningen ikke er gjennomført ved at medlemmene av NS fjernes. De stripe og upålitelige må også bort. Videre vil det bli spørsmål om enten avskjedigelse eller disiplinære foranstaltninger mot lønnstakere som uten å kunne karakteriseres som stripe eller upålitelige, har vist en opptreden som ikke er overensstemmende med hva en i okkupasjonstiden har kunnet kreve av gode nordmenn. I første rekke kommer her brudd på hjemmefrontens paroler på tale. Endelig kan det overfor høyere sjefer, som ikke i okkupasjonstiden har vist en klar og utvetydig holdning, slik at deres underordnede like fra den første dag har vært helt sikre på hvor de stod, bli spørsmål om å stille spesielle strenge krav og kreve at de skal fratre.

Det er et bestemt krav, både fra de lojale tjenestemenn og fra befolkningens side, at utrenskningen i den offentlige administrasjon finner sted hurtig og effektivt. Den offentlige tjeneste har alltid vært forbeholdt folk som ikke har mistet sin ære. Under okkupasjonstiden er de offentlige tjenestemenn, som har arbeidet under naziledelse, på mange måter kommet i en skjev stilling overfor befolkningen, og dette blir ikke bedre før det er klart for alle at det bare er gode nordmenn igjen i offentlig tjeneste. Erfaringen fra en rekke andre befrikkede land viser at det ikke blir arbeidsro før alle lag av befolkningen er klar over at det er gjort effektivt opp med samarbeidsmennene. Særlig viktig er det å få dem fjernet fra offentlig tjeneste, fordi slik tjeneste er en av de viktigste midler til å utøve makt og innflytelse.

Når det gjelder å granske hvorledes hver enkelt har forholdt seg under okkupasjonen, må kravene stilles strengest til de overordnede.

Denne gang skal det ikke kunne sies at de små tyver henger man, de store lar man gå. Vel er det så at sjefene er blitt stilt overfor større vansker enn sine underordnede, men av folk som er betrodd en mer ansvarsfull og bedre lønnet stilling, har en rett til å stille større krav. Og det er nettopp fra overordnede stillinger at det er nødvendig å få bort folk som ikke har holdt mål, ellers vil hverken lønnstakerne eller almenheten ha inntrykk av at utrenskningen er alvorlig ment.

Til oppryddingen må en stille de krav at den skal skje hurtig og at den skal gjennomføres i betryggende rettslige former. Vedtak om avskjedigelse, suspensjon eller disiplinærstraff bør fattes av kommunens lovlige styre (kommunestyre eller formannskap) og det bør i alle tilfelle åpne adgang for den som avgjørelsen går i mot, til å få den prøvet ved en domstol.

Det første skritt mot en lønnstaker som antas å ha forbrutt seg, vil være å samle bevismateriale fra alle kommunale administrasjoner av betydning. Sammen med materiale som senere skaffes fra kommunens arkiv, ved vitneforklaringer o. l. vil dette materiale danne grunnlaget for anklagene.

Alle anklager må bygge på faktisk materiale, ikke på løst snakk eller rykter. Ikke gestapometoder, men norsk rettstradisjon skal ligge til grunn for saksbehandlingen.

Kommunens styre (formannskap eller kommunestyre) har myndighet til å oppsi eller suspendere lønnstakerne. Det er disse instanser som bør treffe vedtak om «avstraffelse» av svikere. Selv om myndigheten i enkelte større kommuner delvis har vært delegert til utvalg, bør vedtak om «avstraffelse» på grunn av vedkommendes forhold under okkupasjonen alltid treffes av formannskap eller kommunestyre.

Foruten avskjed eller suspensjon kan det for mindre grovforbrytelse bli tale om andre foranstaltninger, f. eks. at synderen settes ned i lavere lønnsgruppe, beordres til et mindre betrodde arbeid, settes ned på grunnlønn eller det bestemmes at han ikke skal kunne avansere f. eks. i løpet av 5 år. Avgjørelsen herom bør treffes av de kommunale myndigheter, og en antar at nødvendig hjemmel for dette må skaffes ved provisorisk anordning.

Selv om en kommune har rett til å si opp en lønnstaker som den ikke føler seg tjent med, uten at vedkommende av den grunn har adgang til å få avgjørelsen prøvet av noen annen instans, bør det åpnes adgang for enhver som «straffes» av kommunestyret for sitt forhold i okkupasjonstiden, til å få sin sak prøvet av en domstol. Derved sikrer en ensartet behandling av svikerne i landets mange hundre kommuner. Dessuten tilfredsstiller en kravet om at ingen skal dømmes før han har fått anledning til å få sin sak gransket av objektive dommere.

Sakmengden og kravet til en hurtig behandling bør antakelig tilsi at det blir opprettet sær-

lige forvaltningsdomstoler til å behandle disse saker.

Kommunestyret har vært uten kontakt med administrasjonen i mer enn 4 år. Særlig i større kommuner, hvor forholdene ikke er så gjennomsluttede, vil det helt mangle kjennskap til hvorledes lønnsstakerne har opptrådt under okkupasjonen og hvem det bør treffes forføyninger mot. Det som her trenges, er et organ som utfører aktoratsrolle, som sikter de personer hvis forhold bør granskes, samler og tilrettelegger materialet og legger det fram for kommunestyret, for at dette kan treffe sin avgjørelse.

Ved å oppnevne et slikt aktorat, oppnår en også det som etter norsk rettsoppfatning regnes som en fordel, nemlig at ikke den samme myndighet tilrettelegger anklagen og dømmer i saken.

I det utvalg som tilrettelegger anklagene, bør det være representanter for dem som under okkupasjonstiden har vært aktive ledere for motstandsbevegelsen i kommunen. At de som har deltatt i den aktive kamp innen kommunen, også må delta i utrensingen, er nødvendig, for nettopp disse menn og kvinner må forutsettes å ha det beste kjennskap til de misligheter som har funnet sted og til lønnsstakernes alminnelige holdning. Dessuten er det de aktive motstandsgrupper som, overensstemmende med direktiver fra H.L., samler inn det bevismateriale som er nevnt foran og på forhånd vil foreta en vurdering av det.

Motstandsbevegelsen gjør ikke noe krav på å få være med å avgjøre sakene. Myndighetene skal fullt og helt ligge hos de konstitusjonelle organer. Men når det gjelder å reise anklagene, å peke ut de personer hvis forhold bør granskes, da har motstandsbevegelsen både på grunn av den virksomhet den har utøvet og på grunn av sitt bedre kjennskap til forholdene, krav på å få spille en ledende rolle.

I alle større kommuner bør det oppnevnes et utvalg på 3 medlemmer til å fremme anklagene. Av disse bør de 2 utpekes av motstandsbevegelsen og det tredje av fylkesmannen. Dersom utvalget får 5 medlemmer, bør motstandsbevegelsen peke ut 3 og fylkesmannen 2.

I mindre kommuner, med noen få funksjonærer, bør det oppnevnes et utvalg for en større gruppe kommuner. Utvalget bør oppnevnes av fylkesmannen, etter at motstandsbevegelsen har fått peke ut sine representanter etter samme regler som ovenfor.

Utvalget tilrettelegger sakene og gir innstilling til kommunestyret. En går ut fra at innstillingen i alminnelighet blir fulgt. Hvis så ikke skjer, bør det også for utvalget være ad-

gang til å innanke saken for forvaltningsdomstolen til endelig avgjørelse.

Utvalget blir å betrakte som et aktorat, og i alminnelighet vil alle saker bli reist av det, men det er ikke tillagt noe anklagermonopol, og selv om utvalget beslutter ikke å innlede forfølgning mot en lønnsstaker, kan kommunestyret etter initiativ fra annet hold ta vedkommendes forhold opp til granskning.

I alminnelighet vil utvalgets påstand enten gå ut på avskjedigelse eller på en av de foran nevnte disiplinære forføyninger. Men under tiden vil saken kunne stille seg så uklar, eller kreve en så vidt omfattende granskning, at det ikke i løpet av en forholdsvis kort tid kan avgjøres om vedkommende bør avskjediges eller ikke. I så fall må det være adgang til å suspendere vedkommende inntil saken er gransket. Kommunestyret kan da enten fatte vedtak om suspensjon for et bestemt tidsrom — helst ikke over 3 måneder — og så innen utløpet av fristen ta vedkommende sak opp til realitetsbehandling, eller det kan beslutte suspensjon og så straks sende saken over til domstolen, som avgjør om vedkommende skal avskjediges eller ikke.

Særlig når det gjelder overordnede funksjonærer bør en i tvilstilfelle heller velge suspensjon enn å la vedkommende bli sittende i sin stilling til saken er ferdig behandlet. For lojale underordnede vil det føles utålelig at de etter befrielsen skal arbeide under en sjef hvis forhold kan være gjenstand for tvil, og selve granskningen vil komme i fare hvis enkelte administrasjoner skal ledes av folk som ikke under okkupasjonen vitterlig har stått på hjemmefrontens side og arbeidet for at dens paroler ble gjennomført.

Medlidenhet med dem som i tilfelle blir suspendert, må ikke lede til at man frafaller denne linje. Suspensjon vil jo ikke i noe tilfelle bli gjennomført på grunnlag av annet enn et faktisk bevismateriale, og i praksis vil tvilen komme til å gjelde, ikke om vedkommende har opptrådt fullt lojalt eller ikke, men om de forgåelser han vitterlig har begått, er så grove at de bør lede til avskjedigelse eller om en kan la nåde gå for rett.

Dersom utrensingen foregår etter de linjer som er trukket opp her, vil en kunne få en betryggende behandling av saken, slik at en på den ene siden sikrer seg at behandlingen skjer overensstemmende med hevdvunne norske rettsbegreper, og på den annen side unngår den misnøye med utrensingen som er kommet sterkt fram i de fleste andre befrierte land.

En forutsetter at planen i tilfelle godkjennes på høyere hold.

VI VIL SIKRE FREDEN -

«Kommunalnytt» sender i dag ut sitt siste nummer. Som en dokumentasjon har vi funnet det nødvendig å trykke opp en del artikler som har vært offentliggjort i de tidligere nummer. Mange vil kanskje finne at det er tungt stoff; andre vil finne at det har tapt sin aktualitet. Vi tror imidlertid at det vil ha sin betydning i den opprydding som i dag finner sted i kommunene. Og vi vil samtidig benytte anledningen til å presisere vårt standpunkt til denne opprydding. Det er ikke hevnfølelse som ligger bak kravet om at alle nå skal svare for sin opptrøden under okkupasjonen. Men de som allerede nå begynner å tale om forsoning og om å tilgi dem som har forbrutt seg, de skal huske på at skal en noen gang komme så langt, da er det først nødvendig at vi får klare linjer. Hvis vi nå av svakhet eller av åndelig lathet går utenom ubehagelighetene, da blir vi aldri ferdig med oppgjøret. Da vil det ligge og forgifte sinnene fram gjennom årene. La oss derfor nå luften grundig ut og bringe alle forhold fram i dagens fulle lys. Der skal de granskes samvittighetsfullt. Hver mann skal få full rede på de anker som foreligger mot ham og få anledning til å føre de motbevis han mener å kunne skaffe. Deretter skal saken avgjøres av uvillige menn. Går vi fram på denne måten, javel, da får vi kanskje noen uker eller måneder med mye vondt og opprivende, men så er vi ferdig med saken for godt. Alle får med godt humør finne seg i å komme i søkelyset, en god samvittighet vil her være den beste støtte. Men vi kan love at når avgjørelsene er truffet, da er saken ferdig. Avgjørelsene er det eneste som vil bli oppbevart, ingen behøver være redd for hemmelig rulleblad.

Selve granskningen og avgjørelsen kan finne sted på forskjellige måter. I Oslo, Aker og Bærum har en ordnet seg på den måten at hjemmefrontens kommunegrupper samler inn materiale og at dette blir forelagt for en komité. Formannen i komiteen oppnevnes av fylkesmannen. Han skal ha de egenskaper som loven stiller til en dommer. Av de øvrige medlemmer velger det midlertidige kommunestyre 2, mens 2 oppnevnes av hjemmefrontens kommunegruppe. Komiteen gransker det materiale som den får seg forelagt. Alle anklagede vil få anledning til å forsvare seg og til å føre bevis. Komiteen avgir så innstilling til det midlertidige kommunestyre, som treffer den endelige avgjørelse, men det forutsettes at den vil følge innstillingen.

Vi finner det ikke i denne forbindelse nødvendig å gå nærmere inn på de retningslinjer som kommunegruppen vil følge i sin aksjon, men viser til de artikler «Bort med svikerne», som er offentliggjort foran i dette nummer. Vi presiserer bare at alle ansettelser, forfremmelser, og andre avgjørelser i personalsaker, som er

truffet av nazimyndighetene vil bli gjort om. Alle stillinger vil bli kunngjort på ny. Dette gjelder altså uansett om vedkommende har brutt noen parole eller ikke. For ikke å skape forvirring i administrasjonen kan dette imidlertid ikke gjøres med en gang. Under utskiftningen vil en først la alle dem gå som har forbrutt seg på noen måte. De som har rent rulleblad, og som ikke har søkt stilling i strid med parolen om blokade av offentlige stillinger, vil ha anledning til å melde seg som søker når stillingene kunngjøres ledige.

En ting må vi ha for øye ved oppryddingen. Når den er ferdig, da skal den virkelig være ferdig. Alle som nå har et spørsmålsteget ved sitt navn skal være gjennomlyst, og går de ut av undersøkelsene med rent rulleblad, da skal de være trygge mot enhver beskyldning i framtiden. Vi skal ta utrenskningen og den uhyggen må føre med seg, så samvittighetsfullt at når granskningskomiteen lukker sin bok, da er dette kapittel avsluttet og et nytt begynner, hvor hver eneste funksjonær eller arbeider kan være trygg for at hans kolleger og arbeidskamerater er gode og lojale nordmenn, som gjorde sin plikt under fremmedherredømmet. Reiser noen da anklager mot sine kolleger for deres forhold under okkupasjonen, så farer han med løs sladder og skal slås ubønnhørlig ned.

Men skal vi komme så langt, så må vi i dag ikke vike tilbake for å ta granskningen til bunn. Ledes vi i dag av slapphet eller falsk medlidenhet, da blir vi aldri ferdig med disse sakene, og de vil forgifte sinnene i årevis. Granskningskomiteen må derfor ikke nøye seg med å peke ut dem som skal avskjediges. Det er nødvendig å peke på hver eneste forseelse av betydning, på hvert eneste parolebrudd, hvis ikke helt spesielle formildende omstendigheter foreligger. Hjemmefrontens kommuneutvalg har pekt på andre foranstaltninger enn avskjedigelse. Det kan bli tale om å sette en lønnsstaker ned i lønn og særlig aktuelt kan det bli å bestemme at en som har forbrutt seg ikke skal avansere i de første f. eks. 5 år. Vi vil i den forbindelse sette fingeren på at det må stilles store krav til fagsjefene. Av dem skal det virkelig kreves at de har gjort en positiv nasjonal innsats. Har en mann sittet i en overordnet stilling under okkupasjonen, da har han plikt til å foregå sine underordnede med et godt eksempel, til å yte dem moralsk støtte og til å stive dem opp. Hvis han ikke har gjort det, hvis han bare har opptrådt pyntelig og tenkt på sin egen sikkerhet, javel, da skal vi ikke straffe ham, men det skal sies fra at en slik mann ikke er den rette til å overta en fagsjefstilling som blir ledig. Dette kan være tungt for ham, han har kanskje regnet med avansement, og føler det som en forsmædelse at han blir forbigått. Dobbelts hardt føles det natur-

ligvis fordi han føler at han har fått et stempel på seg, for sitt forhold under okkupasjonstiden. Men en må ikke la sin menneskekjærlighet få en til å gi en mann en fagsjefstilling for at han ikke skal føle seg støtt. Som kommunens faglige sjefer har vi rett til å kreve å få folk som i farens stund viste at de hadde mot og dømmekraft.

De 5 årene under okkupasjonen er ikke gått sporløst hen over oss. Konstellasjoner og bånd som knyttet oss sammen røk i stykker da det røyntet på. Ting som vi la mindre vekt på i gamle dager, er kommet i et nytt lys og har vist seg å romme verdier som er blitt oss dyrebare. I illegalt arbeid, i aktiv krigsinnsats og i fengsler og fangeleire er det knyttet bånd tvers over gamle skillelinjer. De som har arbeidet skulder til skulder med gamle motstandere kan ikke tenke seg nå å bryte disse bånd for å begynne der de slapp i 1940. Dette betyr ikke at vi ikke fremdeles skal ha politiske partier og at interessene ikke skal få brytes i åpen kamp. Skillelinjene kommer vel stort sett til å gå som før. Men selve menneskene er blitt annerledes. Viljen til å samarbeide om de felles oppgaver er større, respekten for motstanderen, som for så kort tid siden var kampfelle. Vi er blitt varsommere i valget av de våpen vi vil bruke i kampen. Selv om setningen om at hensikten helliger midlene aldri har vært offisielt godkjent, har vi kanskje vært svært liberale i valg av midler, når vi syntes at hensikten var god, og ens egne hensikter er jo svært ofte gode. Nettopp denne tiden har lært oss at valget av midler har en egenverdi. Om hensiktene blir vi aldri enige, nettopp gjennom brytningen mellom hensikter, eller interesser, skapes framgangen, men blir vi enige om å stille strenge krav til de midler vi benytter oss av i kampen, da har vi nådd meget langt på veien til å høyne nivået i den politiske strid, og samtidig høyner vi også vår egen personlige standard.

Det var mange ledere som ble borte høsten 1940. De reiste ikke av landet for å fortsette kampen utenfra, de måtte ikke gå i dekning på grunn av illegalt arbeid, men de fant det tryggest å kripe ned i et sikkert skjul for å unngå enhver risiko. De skjøttet sitt kjøpmannskap og sin aker, gjorde ikke noe galt, men heller ikke noe nyttig. Nå begynner de å komme fram i lyset igjen, myser mot solen og snakker om at nå får vi ta fatt, der vi slapp i 1940. De er glad for at djevlskapen er over, skjønner ingen ting og har ingen ting lært. Så brutalt og så kraftig som det er mulig, sier vi til dem: Hold dere borte. Vi skal ikke gjøre dere noe vondt, men det er ikke dere som skal være våre ledere. Det har vært talt så mange vakre ord om demokratiet, og vi skal holde det høyt i ære, men forutsetningen for et sunnt demokrati er at vi velger de beste folk til ledere. Vi trenger ikke folk med titler eller spesialinnsikt. Fagfolk og eksperter kan en ansette. Men de menn og kvinner som folket utpeker til å utøve folkets egen suverenitet, det skal være de beste av oss, de som gjennom sin egen vandel har vist at de er tilliten verdig. Vårt første spørsmål til dem som nå stiller seg til valg vil derfor være: Hvem er du, hva var din innsats i de 5 lange årene, at vi nå skal vise deg den tillit å sette deg inn i styret av stat eller kommune? Og gjelder det en offentlig sjefstilling, da vil vi uten å slå av på de faglige krav, spørre om søkeren også har de karakteregenskaper som er nødvendige. Det er ikke noe usaklig hensyn, om en krever at en administrasjonssjef, foruten faglige kvalifikasjoner også skal være i besiddelse av en viss porsjon personlighet.

Vi har vunnet krigen, la oss også prøve å vinne freden. Demokratiet har vist at det kunne holde mål med diktaturet. La oss vise at vi ikke bare kjenner dets rettigheter, men også dets forpliktelser. La oss holde demokratiet friskt og levende.

*Vi sender dette nummer av Kommunal-Nytt til samtlige ordførere og fylkesmenn i Norge. Dersom noen vil ha flere eksemplarer, kan bestilling sendes til:
Postekspeditør Didrik Thorsheim, Oslo Postkontor.*